

అమృత

అమృతమేఘము

కవిశిల్పకారం

కె.కంకణరామకృష్ణ

అమృత

అమృతమేఘము

కవిశిల్పకారం

కె.కంకణరామకృష్ణ

కృతజ్ఞతలు

అమ్మ

కె.వేంకటరమణకృష్ణ

ప్రథమ ముద్రణ : దుర్గా సవరాక్షులు, 2010

ప్రతులు : 1,000

వెం : రూ 60/-

ప్రతులకు

అమ్మ, వినయం

11-2-111/3, పీఠాభిమంది, సికింద్రాబాద్-500061

ఫోన్ : 9949800801

మరియు విశాలాంధ్ర బుక్ హౌస్, హైదరాబాద్

కవిత పేజీ : శ్రీ బాపు గారు

ముద్రణ :

ప్లాటో గ్రాఫర్స్

బిరాగ్ ఆర్ట్స్, హైదరాబాద్ - 500001

ఫోన్ : 23203390, 66103390

- ఇప్పటిదాకా అన్నిటికీ మా అమ్మకీ,

- అద్భుతమైన చిత్రం గీసిచ్చిన శ్రీ బాపూ గారికీ,

- అబ్బగగానే అమ్మ చిత్రాలు గీసిచ్చిన శ్రీ మోహన్ గారికీ, ఇతర అర్ధిష్ఠులందరికీ,

- ముందుమాట వ్రాసిచ్చిన శ్రీ సౌభాగ్య గారికీ,

- చక్కటి అశీర్వాదనం ఇచ్చిన శ్రీ తనికెళ్ళ భరణి గారికీ,

- బాపూ గారిని పరిచయం చేసిన శ్రీ భీష్మ గారికీ,

- మంచి సూచనలిచ్చిన మిత్రుడు శ్రీ తనికెళ్ళ శంకర్ కి,

- అద్భుత సహాయం చేసిన సోదరి శ్రీమతి సాయి జయశ్రీ గారికీ,

- ఇలా వ్రాసుకుంటూ జీవించే అవకాశం కలిగించిన నా శ్రీమతి జయశ్రీకీ,

- తమ సంస్థలో నాకు పనిచేసే అవకాశం ఇచ్చిన శ్రీ విజ్ఞాన్ విశ్వవార్ధ గారికీ, శ్రీ మాడిక్ ధారువాలా గారికీ,

- ప్రతి కవిత వదిలి తగు సూచనలిచ్చిన శ్రీ లాలా కృష్ణమోహన్, శ్రీ రాఘవేంద్రరావు, శ్రీ శశికుమార్ గార్లకీ,

- శ్రీమతి శ్రీ పర్వత గారికీ,

- ప్లాటో గ్రాఫర్స్ వారికీ,

- మీ అందరికీ

మనవి

ఈ కవితా రచనకు సమాజంలో నేను చూసిన విభిన్న వ్యక్తులు, కుటుంబాలు, సంఘటనలు స్ఫూర్తి. కవితలన్నీ ఒక్కరిద్దరు వ్యక్తుల గురించి వ్రాసినవి కావు కాబట్టి, ప్రతి కవితనీ విడిగా చదువుకోవాలని మనవి.

సాధారణంగా కవితలు అనగానే ఛందస్సులూ, మాత్రలు గుర్తుకురావడం కద్దు. అయితే మాకు, మీకు అందరికీ ఈ అపురూపమైన మానవజన్మను ప్రసారించిన తల్లిని మనస్సుకి నచ్చినట్లుగా వర్ణించుకోవడానికి, స్తుతించుకోవడానికి ఏ ఛందస్సులు, మాత్రలు, గణాలు అవసరం లేదనిపించింది, నిజానికి నాకవి తెలియవు కూడా! ఛందోబద్ధ రచనకు ప్రాధాన్యం ఇచ్చే కవివర్ణులు, భాషాకోవిదులు • కోడం నుండి ఈ రచనను చూడవద్దని నా వేడుకోలు.

జగమంత కుటుంబానికి జీవం పోసే 'అమ్మ'ని నా మనసారా తోచిన విధంగా, తెలిసిన పదాలలో పదబంధాలలో స్మరించుకున్నాను...

నిజం సుమీ... అనుకుంటే 'అమ్మ' కవితలను ఆస్వాదించండి...

తప్పులుంటే మన్నించండి...

ఒప్పులుంటే ఆశీర్వాదించండి...

భవదీయూడు
వెంకట రామకృష్ణ

శ్రీశ్రీశ్రీ శివతేజ స్వామి వారి అశీస్సులతో రచించిన ఈ కృతి

వసుగన్న మాయమ్మ శ్రీమతి పర్యవేక్షి,

గురుమాత శ్రీమతి ప్రభుల్లాదేవికి,

శ్రీశ్రీ ఈశ్వరాంబా మాతకి,

మిమ్ముగన్న మీయమ్మ గారికి

అందరినీ గన్న

జగన్నాథకి

అంకితం

అమ్మ విశ్వరూపం

'తల్లికి రాక్షాస తల్లికి దిక్' అని ఒక సామెత. తల్లికి ఎందరో కష్టాలు ఎదురైనా అంకితమిచ్చాను. కష్టాలు రాకారు. అమ్మ మీద విభిన్న కష్టాల సంకలనం వచ్చింది. కానీ అమ్మను విభిన్న కోణాల్లో దర్శించి ఆ సమగ్ర మూర్తిని అవిచ్ఛరించిన కావ్యం అప్పటిదాకా తెలుగులో రాలేదనుకుంటాను.

రామకృష్ణ అమ్మని అపూర్వంగా అవిష్కరించారు. మాతృమూర్తి మమకారాన్ని మనందరికీ వందారు. స్త్రీ పుట్టినట్లు, పెట్టినట్లు, పెళ్లి, కుటుంబం, తల్లి కావడం, పిల్లలు, ఇల్లు, ఉద్యోగం, సమాజం ఏటన్నటి గుండా ఆమె గమనంలోని మూర్తిమత్వాన్ని గంభీరంగా అవిష్కరించారు. ఆ కుటుంబవ్యవస్థలో త్యాగమెక్కటే తిలసిన ఆమె మమకారస్వరూపాన్ని మనకందించారు.

అమ్మ దిన్నెళ్ళం

విశ్వమంతా అస్సారించే సుగంధం అమ్మ ఒక్కటే

ప్రపంచమంతా అమోదించే సౌందర్యం అమ్మ ఒక్కటే

సామాన్యులు కూడా తలవంచే సార్వభౌమత్వం అమ్మ ఒక్కటే

సన్యాసులు కూడా వీడలేని బాంధవ్యం అమ్మ ఒక్కటే అన్న అపూర్వ

కవితతో ఇద్దరూగా కొనసాగుతుంది. టైరన్, బాల్బాక్ వంటి కొంతమందికి తల్లిప్రేమ చొరక్కలేదు. వాందవచ్చి. ఈ ప్రపంచం తల్లి మమకారంలో మాత్రమే పునికిలో ఉందన్న సత్యాన్ని రామకృష్ణ బహుముఖాలుగా ప్రదర్శించారు. సన్యాసులు కూడా వీడలేని బాంధవ్యం అమ్మ ఒక్కటే అని రామకృష్ణ గారంటే మనం తార్కికమేకాం. కానీ అది నిజం. 'నిన్ను సుచ్చి తెలుసుకో' అన్న నివాన్ని చాటిన రమణమహర్షికి తన తల్లి అంటే మమకారం. ఆ సర్వసంగపరిత్యాగి తన తల్లికి గుడి కట్టించి సేవలు చేసేవాడు.

పుట్టిల్లతో అమ్మ అనుబంధాన్ని

'కన్నతండ్రి కంటిపాప

కన్నతల్లి గుండెత్తాన

అన్నదమ్ముల కంటివెలుగు

అమ్మ తన పుట్టించివారి ఇంటి వెలుగు' అని కళ్ళకు కట్టించారు.

పెళ్ళయిన తరువాత భర్తతో ఆమె పడే బాధలు, విన్ని బాధలు వేడిగా ఒదిగి పుండడం, పిల్లల కోసం జీవితాన్ని అంకితం చెయ్యడం వంటి సందర్భాలను ఉద్యేగంతో వర్ణించుకుంటాపోతాడు. తల్లి మన కడుపు ఎండేల్ని ప్రేమగా తినిపిస్తుంది. ఆ తల్లిని అట్లా మనం సంకల్పవరదలవంటారు.

'అమ్మ పెట్టినట్లుగా తృప్తిగా భోజనం

అమ్మకి పెట్టగలిగిన కొడుకింకా పుట్టలేదు' అంటాడు రామకృష్ణ

తల్లిని మించిన దైవం లేదన్నారు. ఆ దైవాన్ని కీర్తించిన రామకృష్ణ భక్తశేష.

తల్లిపై తరంగాలుగా తరలివచ్చిన ఈ శవ్యయగీతాల గురించి

'మేనాక్షి మమతలో మునిగేటి మనస్సు నాది

దాక్షాయణి దయతో అభించిన తనువు నాది

కామాక్షి కరుణతో కలిరేటి కలము నాది

కాశ్యామిని పొదాలను స్పృశించిన కావ్యము నాది ' అని

చెప్పుకున్నాడు.

పోతన గారిలా 'తల్లి! నిన్ను రలంచి' అని చెప్పుకున్నాడు. మాతృమూర్తి ద్వారా ప్రేమించడం నేర్చుకున్న ఈ బాప్తుడు కళ్ళకు కనిపించిన ప్రతి స్త్రీ మూర్తిలో, భూమాలలో, దేశమాతలో, ప్రకృతిమాతలో అమ్మను అపూర్వంగా దర్శించే ధన్యుడు. అతని మాతృ మమకారానికి మనల్నందరినీ తరలు వంచేలా చేసే తవన్య.

సాధాగ్య

అమ్మ ప్రార్థన	8
అమ్మ	11
1. అమ్మ - పుట్టినిల్లు	17
2. అమ్మ - మెట్టినిల్లు	19
3. అమ్మ - నాన్న	21
4. అమ్మరసం	27
5. అమ్మ - పెళ్లలు	31
6. అమ్మ - ఇల్లు	47
7. అమ్మ - చదువు	54
8. అమ్మ - ఉద్యోగం	56
9. అమ్మ - ఆరోగ్యం	62
10. అమ్మ - వీధిరకం	64
11. అమ్మ - సమాజం	68
12. అమ్మ - యుద్ధం	72
13. అమ్మ - సైన్యం	77
14. అమ్మకి దేవుడి సలహా	78
15. అమ్మ - పర్యావరణం	81
16. అమ్మ - ఉద్యమం	82
17. భరతమూత	84
18. జగన్మాత	87
19. అమ్మ - దివ్యత్వం	94
20. నీకోసం అమ్మ	97
21. అమ్మ కోసం నువ్వు	101

అమ్మ ప్రార్థన

1. శ్రీమాతవ నీవు మాకు, నీ సేదముల మ్రొక్కెదము
రూపమొసగి, ప్రాణమొసగి, నరజన్మను ఇచ్చినావు
నీ కటాక్ష వీక్షణలతో మా జీవన యాత్ర సాగ
నీ సన్నిధి చేరనిమ్ము, కరుణామయి పావనీ!
2. సత్యలోక శోభనీవే శుద్ధసత్వ భారతీ
వైకుంఠము నందు వీవే, వీరజాక్షి కోమలీ
తైలానము నీ విలాసము శక్తి ధాత్రి పార్వతీ
నీవు లేక శివుడు నగము, నగము బ్రహ్మవిష్ణునా

అమ్మ 11 అమ్మమొనగా కవిమనోరంభం 11 కె మంకపరిమళపూర్ణ

3. ఋగ్వేదము నీవె కదా, నీవె సామగానము
అథర్వణము నీవె మాత, నీవె యజుర్వేదము
నీవె స్పృశుల సారము, నీవె బ్రహ్మసూత్రము
ఇతిహాస నాయకి నీవె, నీవె చిద్విలాసిని

4. సృజన నీదె, స్థితియు నీవె, నీవె అయకారిణీ
ఆపము నీకె, తపము నీకె, నీవె నీర్దిప్రదాత్రివి
బుద్ధి నీవె, జ్ఞానమీవె, నీవె మాత భారతీ
సుఖము నీవె, సంపదీవె నీవె చంద్ర సోదరీ

5. నీవె మాకు ఆధారము, నీవె మాకు ప్రాణశక్తి
నీవె కదా ఆన్తపూర్ణ, నీవె లోన జతరాగ్నివి
నీవె గ్రంథి విభేధినివి, నీవె శ్రీవక్ర సంచారిణివి
నీవె మాయ, నీవె తెరవి, నీవె సత్ స్వరూపిణివి

6. నీ అందెల రసకులన్ని మా వీనుల మ్రోగనిమ్ము
నీ వదముల రజములన్ని మా శిరముల నిలువనిమ్ము
శ్రీ గంధపు పరిమళాలు మా బ్రతుకుల నిండనిమ్ము
నీ చల్లని దీవెనతో మా తపములు పండనిమ్ము

అమ్మ

1. విశ్వమంతా ఆస్పాదించే సుగంధం అమ్మ ఒక్కటి
ప్రపంచమంతా ఆమోదించే సౌందర్యం అమ్మ ఒక్కటి
సామ్రాట్లు కూడా తలవంచే సార్వభౌమత్వం అమ్మ ఒక్కటి
వన్యాసులు కూడా వీడలేని బాంధవ్యం అమ్మ ఒక్కటి

2. అమ్మ లేని ప్రపంచం
చెట్టు లేని భూతలం
అమె లేని కుటుంబం
ఆత్మ లేని శరీరం

3. కంట మెరిసిన మొదటి వెలుగు అమ్మ
నోట పలికిన మొదటి మాట అమ్మ
గుండె నిండిన మొదటి మధురమ అమ్మ
చివరి ఘడియన ఆర్తనాదం 'అమ్మ'

4. బ్రతుకు బడిలో మొదటి గురువు
తనె మమతకి మొదటి నెలవు
బ్రతుకు బాటలో మొదటి నేస్తం
బ్రతుకు తోటలో మధుర వైతం

5. నాకు 'చందమామెలా అవుతాడు?'
చంద్రుడు అమ్మకి వరుసకి అన్న
ఆ అన్నకి చెల్లికదా మా అమ్మ
అందుకే అమె మనస్సు వెన్నెలవెన్నె

చిత్రం : కుమారి ప్రవల్లిక

6. ఒకడు పొడవెంతని అడుగుతాడు
మరొకడు తెలివెంతని ప్రశ్నలు వేస్తాడు
ఒకటి జేబు బరువు తూస్తుంది
అమ్మ ఒక్కటి పొట్టలోతు కొలుస్తుంది
7. కలువచేతు సొక్కిగా అమ్మ విశాలాక్షి
తండ్రి రాకకై ఎదురు చూచి చూచి
దీర్ఘల రాకకోసం చూచి చూచి చూచి
కళ్ళింటలు చేసుకునే అమ్మ విశాలాక్షి
8. కమలంపువ్వ సొక్కిగా అమ్మ మహాలక్ష్మి
నుదుటున కుంకుమలీలకం, కర కంకణ నిక్కాణం
అందెల రసకులు, కన్నుల వెన్నెల కాంతులు
అమ్మ బంగారు కానుక వర్షం కురిపించగల వైభవలక్ష్మి
9. అమ్మ కోసమే భూగోళం తిరుగుతుంది
అమ్మ రూపమే ప్రకృతి తానుగా ధరిస్తుంది
అమ్మ పూజకి పర్వస్థం కుదుస్తుంది
అమ్మ నోముత నూరగల్గం నిలుస్తుంది.
10. మేధస్సు బాధ్యతనే బేరీజు వేస్తే
కన్నులు ప్రేమ సొంతకర్మ చూస్తే
ప్రతిరోజూ అమ్మ విశ్వమందరి
అమ్మ సేవలో విశ్వం చల్లవి పందిరి

11. మనిషి తనకు తానుగా పోషించే భావన ద్వేషం
ఒకడైతే వేరువచ్చు రాక్షస సంహారం
ఇప్పుడు మార్గమొకటే; వ్యాపించాలి ప్రేమ సందేశం
దైవం తనకు తానుగా వస్తాడు భువిపైకి, వేసి అమ్మ వేషం

12. దేవుడైనా సరే ధరణిలో పుడితే
అమ్మ కడుపునే పుట్టాలి
రాముడైనా సరే పుడమిపై అడుగిడితే
అమ్మ ఒడిలోనే పెరుగాలి.

13. హరివిల్లు చరికలదళి చిత్రం
విశిష్ట డిహాకందే విచిత్రం
వింటి అందం, బల్లు చందం
అమ్మ ఒక అద్భుతం

14. బాపూ నుదుటన
అమ్మ కన్నారీ తిలకం
నరేంద్రుని బ్రతుకున
అమ్మ వివేకానందం

15. పరికితేనే పెదవులు కలిపే శర్మం అమ్మ
మనస్సు విప్పితేనే హస్తాని మోపే అర్థం అమ్మ
స్వాదయంతోనే చదివే శాస్త్రం అమ్మ
దేవుడు ప్రేమకి చెప్పిన భాష్యం అమ్మ

16. అమ్మ ప్రేమ పొందేవాడు భస్మతేవి
అమ్మ నుంటే చాలు, బ్రతుకులో తీవి
ఒక్క అమ్మకే అంతగా గర్విస్తే మనిషి
అందర్నీ అమ్మలుగా భావించేవాడే మనిషి

17. పనికీదేనే చాలు తనలోనికి మాట
తలచితేనే చాలు మమకలూరే తుట
మెదిలితేనే చాలు మనసులో అమ్మ
గుండె ఇక మమకాసురాగాల చెమ్మ

18. పెరబ్రహ్మ చెప్పిన పనులు చేసే కళ్ళు
మమమల భృష్టిలో దేవతలు
ఆ శ్రేణిలో చేరిన వ్యక్తులు తల్లిలు
అందుకే మనకి అమ్మలు పేర్లు

19. మన సంస్కృతి కాపాడే గ్రంథం అమ్మ
మన కళలను దాచిన అందం అమ్మ
తెలుగు తేనెలు నిలికించే పలుకే అమ్మ
గానసుధలు కురిపించే అప్పుతవర్షిణి అమ్మ

20. విజయాల్లో, నైఫల్యాల్లో
తారుమారు శత్రువులూ, స్నేహితులూ
సిరిసంపదల్లో, ఆపదల్లో
ఒకే మోతాదులో అమ్మ ప్రేమలు

21. ఎన్ని కన్నీళ్లు కారిస్తే తడుస్తుంది అమ్మ పాదయుగళం
కనీసం వందేళ్లు దిట్టిస్తే నిండుతుంది అమ్మ నామకోటి-కోటి
ఎన్ని నడ్డుధూలు కలిగితే, పుడుతుంది అమ్మ పట్ల భక్తి
ఎన్ని తపస్సులు చేస్తే, తెలుస్తుంది అమ్మలోని ప్రేమశక్తి

22. వండి వారుస్తా అమ్మ, వడ్డిస్తూ అమ్మ
నలుగురి కడుపులు నింపేస్తూ అమ్మ,
మాలిన్యం తొలగిస్తూ, పరిశుభ్రత వారేస్తూ
ప్రతిరోజూ నేయి చేతుల్లో అమ్మ

23. చిక్కల కైమం తప్ప దేశ సరిహద్దులెరుగని అమ్మ
దేశం, ప్రాంతం, రంగూ రూపా ఏదైనా
ప్రతి చిక్క అమ్మ కుదిరికి చిక్కదే కూడా!
ఎల్లరెరుగని అమ్మ ప్రపంచానికే అమ్మ కూడా!

24. అమ్మ తన గర్భంలో, గుండెల్లో
తన మనస్సులో నిన్నే మోస్తుంది
ఇదా దేవుడొక్కడే మోయగలడు నిన్ను
అందుకే దేవుడికీర్తన అమ్మ కడుపున పుట్టడం

25. పాపపుష్పాల రెవ్వలు వేయని సేమ
తప్పులప్పులు లేరని వేయని ప్రేమ
చీకుచింతలు తెలియనివ్వుని జోం
అమ్మ ఒడిన బెడ్డది అనంద హేల

1. అమ్మ - పుట్టినిల్లు

1. కన్న తండ్రికి కంటిపాప
కన్న తల్లికి గుండె శ్వాస
అన్నదమ్ముల కంటి వెలుగు
అమ్మ తన పుట్టింటి పరువు

2. మీసముందినే కొడుకులా?
తన తండ్రి బాధ్యత మోస్తూ కొడుకులా,
నట్టింట తిరిగేను దివ్య రూపమై
అమ్మ తన పుట్టింట వెలిగింది మణిదీపమై

3. అమ్మ పుట్టింది వాళ్ళమ్మ అంటిలోన
తన నాన్న విరిచారు తన పెదవి, నీరుసంగా,
తాతమ్మ మురిసింది వచ్చింది లక్ష్మి అంటూ,
అమ్మకే తెలుసు అమ్మ ఎలువ, నాన్న కంటి.

4. అమ్మ పెరుగుతుంటే తాతయ్య మనస్సు కరుగుతుంది
అమె దీపమై వెలుగుతుంటే తనకు జ్ఞానం కలుగుతుంది
నట్టింట తెరుగుతుంటేను ఆతని మనసు ఉప్పొంగిపోతుంది
అడవిల్లపై అమ్మకంటే నాన్న ప్రేమ ఎక్కువై పొంగిపొరలుతుంది.

5. అమ్మ పుట్టినిల్లో శ్రీలక్ష్మి వలసేను
అమ్మ చిరునవ్వులకే ధనలక్ష్మి మెరిపేను
అమ్మ నడయాడితేనే ధాన్యాలు కురిసేను
అమ్మ సౌభాగ్యలక్ష్మి, తల్లిదండ్రుల కలలు పండేను

6. పల్కుచున్నవారూ కలిపిపాటా చూడండి
 దూకుటా పెద్దగా పోయింది ప్రాణం
 తల్లి రెండూ రెండూనందాలలాగా,
 గుండెలనున్నవూ పోయి, పుట్టింటికి అమ్మ పేద్రాన చిటికింది

2. అమ్మ - మెట్టినిల్లు

1. కోయిల పండుకుంటే వారిపట్లగా
 అమ్మ మెట్టినిల్లోకి చేరుకుంది
 అత్తింట్లో మమలామదాగాలు చివురిస్తే
 అంటించడా అమ్మ తీయగా ప్రేమగా?
2. అమ్మ తన పుట్టింటివారు వెలిగించిన దీపం
 గాలివాటుకు వెదరకుండా తమ అరచేతులు
 అడ్డుపెడితే మంచి మనస్సుతో మెట్టినింటివారు
 వెలుగడా అమ్మ ప్రాణిదాని కీసావలి జోగలా
3. నెప్పలులను పదలి అత్తింటిలో
 అడుగు పెట్టిన అమ్మ
 అద్దరిన వారు, అద్దరిన తాను
 ఒకరికొకరు జ్ఞాపకాలుగా మిగిలిన నేస్తాలు
4. అత్తింట అగరాట్లు పడుతూ అమ్మ
 నేలునై వేదనారాగాలు పొడితే
 పుట్టింటి పడువాల వేలువు
 స్థానంనై గూటిలో చేరి మూగదైంది
5. పెళ్ళికి ముందు అమ్మ నేర్చిన వీణ
 మెట్టినింట్లో ఒక మూలన చీలించి
 పుట్టినింట్లో తన నేస్తం అమ్మ తనను
 తాళలేదనే అలుకతో తన కంఠంలు తానే తెంచించి

అమ్మ - అమ్మమెట్టినిల్లోకి చేరుకుంది - 3. వంశపరిమళం

6. మెట్టినింట్లో అడుగిడగానే
పుట్టింట్లో పోతుండటం అమ్మ స్వేదం
సంక్షోభంలో పడితే కాపురం
మెట్టినింట్లోనే ఉంచాలట, ఇదెక్కువీ న్యాయం?

7. గాలివానా చెరిమితో ఉంటే చెలరేగవు తుఫానులు
అల్లా, కోడలూ పంచుకుంటే సమంగా మమతలు
ఉండవు కదా కుటుంబంలో ఏమీ కలతలు
ఇద్దరూ అమ్మలూ దేవుడు సృష్టించిన కొమ్మలు

8. అమ్మా! నీవు అనంత ప్రేమమూర్తి
అల్లుడిని కన్న కొడుకులా చూడగలవు
కోడలికి నీ ఒడిలో జోల పొడగలవు
అత్తమామల పాదపూజలు చేయగలవు

9. తెక్కలు బాగా నేర్చిన అమ్మ
పుట్టినింటికి మెట్టినింటికి మధ్యన
మమతలు పంచుతూ అమ్మ మధ్యమధ్యన
ఒడిలో బిడ్డకి కొంత, అలిగే భర్తకి కొంత

10. పుట్టినింటికి మెట్టినింటికి మధ్య
వారధిలా దృఢంగా నిలిచే అమ్మ
రెండు కుటుంబాల సంబంధాల పగ్గాలను
చేతబట్టి, సారధిలా బంధుత్వ రథం సడిపే అమ్మ

3. అమ్మ - నాన్న

1. నాన్న మనసులో అమ్మ మమతల దండ
అమ్మ గుండెలో నాన్న కొండంత అలం
ఒకరితో ఒకరు జేగితే సంసారం గుండ
ఒకరికొకరు కానిదే సాగని భ్రతుకు బంధ

2. కుందేలేమిటి, అమ్మ పంటిందో హరితి
తెలుసుకదా! సహనానికి అమె ధరణి
నాన్న ప్రాజాలు దారే కుంకుమభరణి
నాన్నకొసం నజివలా దాటగలకు వైతరణి

3. అమ్మ శ్రమలో మరగిన కాఫీలు చప్పరించి
పొగలు పొగలుగా ఆలోచించి
అమ్మ దయతో తాపీగా జీవించే నాన్న
వాలకుర్చీలో తిష్టవేసే తత్వవేత్త

4. వృద్ధాప్యంలో నిష్క్రమిస్తే అమ్మ
బ్రతకతేడు జీవచ్ఛవంలా నాన్న
నాన్న గానీ వెళ్ళిపోతే ముందుగానే,
గుండెబలం, అత్తబలంతో దృఢంగా నిలిచే అమ్మ

5. పందిరిలాంటి నాన్నని తీగలా అల్లుకుంటూ అమ్మ
ప్రేమతో పందిరిని, దృఢంగా నిలుపుతూ అమ్మ
బుద్ధిగా, స్థిరంగా వుంటే తాను (నాన్న)
దారినపోయే తీగలు తగిలి జారిపడకు నాన్న

6. పుట్టిందే వారినంటే అమ్మకెంత రోషం
ఒక్క మాపుతో కాలింది నాన్న మీసం
ఇంకా తప్పని అమ్మ అవేశం
వోరు పెగలని నాన్నకి అశ్రుర్యం!
7. తాగితూలుతూ నడిరేయిన గూలేకి తేరే నాన్న
చెలరేగి వాగుతూ వెన్నెలని కలుషితం చేసే నాన్న
వాని వాని కేయి విసిరేస్తూ వడబోయే నాన్న
నాన్న క్రిందవడకుండా మళ్ళీ చేయిందంటే అమ్మ
8. నాన్న నోట ఎప్పుడైనా నాదీ నేనే అనేమాట
అమ్మ మనసులో ఎప్పుడూ మనదీ మనమనే తిహ
నాన్న పైకం ఎప్పుడైనా వ్యవసాలో కరుగవచ్చు
అమ్మ దబ్బు ఎప్పటికీ ఇంటికోసమే ఖర్చు
9. తన పతి గాలివాలుగా వెళ్ళిపోయినా
అతనిలా గాలిలోనే కలసిపోయినా
స్థిరంగా నిలిచి అమె మోస్తుంది కుటుంబ భారం
అమ్మలో నదిగ్గా నగం నాన్నతనం
10. తడిపోయి వున్న ఒక్క తిద్యోగం
ఎప్పుడైనా కోర్కేయినా నాన్న భీర్యం
అమ్మకెంత గుండె నిబ్బరం!
విలుపుతుంది కూలిపోయే కాపురం.

11. నాన్నకి చూటిచూటికీ చిదిలీలు
అమ్మకి భాష తలయని ప్రదేశాలు
నాన్న నీడలో నడుస్తూ అమ్మ రేపగలు
అంతఃపురం చీడి చేస్తుంది వనవాసాలు
12. పట్టిపూర్తి కాగానే నాన్న వెళ్ళిపోతే
మిగిలిన తన జీవితంలో పూవులన్నీ ఆయన మెళ్ళో వేసింది
కుంకును భరిజిలోని కుంకునులకా ఆయనకే పూసింది
అమ్మ ధవళాక్షరాల దేవత వేషం వేసింది
13. పదవీవిరమణ చేసిన నాన్న మెళ్ళో దండ
ఏదో ఒక పనికోసం ఇయలకు వెళ్ళే నాన్న ఇంట్లో ఉంచకుండా
బ్రతుకునుంచే నిశ్చయించిన అమ్మ మెళ్ళో దండ
అమ్మ వెళ్ళిపోతుంది మరోపని చేయకుండా
14. 'మీకంటే ముందుగానే వెళ్ళిపోవాలి'
ఎప్పుడూ అమ్మ నోటిలో ఇదేమాట
ఎన్నడూ అనడే నాన్న జ్ఞాంబి మాట
అమ్మకున్నంత ప్రేమ నాన్నలో లేదన్నమాట
15. నంసాచ వైరాగ్యం పహితంగా కలిగిన నాన్న
అపారదపా పెట్టె సర్దుకుంటావన నాన్న
ఒక్కసారి కూడా బతకెళ్ళులు న్నుకోదు
సర్దుకుపోయే నైజం కలిగిన అమ్మ

16. నాన్న పోలోలోకి వెళ్ళేదాకా

అమ్మ వీధిలోకి వెళ్ళలేదు

బిడ్డల కోసం అమ్మ, నాన్న లేని సమాజంలో చరిస్తుంది

అమ్మ చల్లని నీడలో దిగులు మాని కుటుంబం తరిస్తుంది.

17 తెలుసుకోవే తల్లీ నాన్న అన్నె అమ్మలు

తక్కువేయవే అమ్మా నాన్నకున్న ఆస్తులు

గమనించవే తల్లీ నాన్న రోజువారీ వేషాలు

అడిగి తీసుకో నాన్నకొచ్చే తీవ్రభక్త్యాలు

18 శీగిరీశాగర్లో నాన్నకిష్టం చతుర్ముఖ పారాయణం

సిగరెట్లు త్రాగడం, మందు సేవించడం. దబ్బా తగలేయడం

వడియాలు పెట్టడం, స్వేదనలు అల్లడం. పచ్చళ్ళు పెట్టడం

ఇది అమ్మకి ఓ తీవ్రన విధానం, సమయం అమెకి ఒక సంపద.

19. నిత్యం క్రమించే అమ్మని అప్పసంగా

నాన్న వెటకారంకో గీస్తే భగ్గుమంటుంది

ప్రేమతోలే అమ్మను ఇయిస్తే నాన్న

అగ్నిపర్వతం ముంచు దిమ్మలా కదిగిపోతుంది.

20. పెళ్ళికి ముందు వాళ్ళమ్మ కొంగు

పిళ్ళయ్యాక మాయమ్మ కొంగు

కొద్దిగా మార్చి తన రంగు,

ఓ కొంగు వెనకే నాన్న రెంగు చెంగు.

21 నాన్న ఏళ్ళుగా చేస్తే గానీ ధ్యాసం

శరలీరాదు అంత నుతువుగా దైవం

అమ్మ కన్నీళ్ళతో చేస్తే ప్రార్థన

వచ్చి ఇచ్చి వెళతాడు అందరికీ దీవెన.

22 సెలవుదినం పనేపాటా లేక నాన్నకి బోరు

ఏ వూరైనా అమ్మకి తప్పని పోపుల బోరు

నాల్గు చేతులూ కలిపితేనే కదా వనిలో జోరు

ఇద్దరూ సాయంత్రం వెళ్ళవచ్చు సరిదాగా పికారు

23. విభక్తులరగాన తండ్రి సంభోదన 'ఓసేవ', 'ఎమీవ'

వివక్షత తెలిసిన తల్లీ పిలుపు 'ఏవండీ', 'ఇదుగోండి'

అమ్మ మండి నేర్చుకోదు నాన్న కాస్తైనా సంస్కారం

అమె మంచి చెప్పినా ఎందుకో అతని తిరస్కారం?

24. నాన్నకి తన శక్తిపైనే అమిత నమ్మకం

కానీ అతని ప్రతి విజయం వెనుక అమ్మ చేసిన పూజలున్నాయి

ఘోరారణ్యం ఈ సమాజం. నాన్నకెక్కువ ఆత్మస్థైర్యం

కానీ అతని మనుగడకోసం, అమ్మ వోచిన నోములున్నాయి

25. ఇంట్లోని ప్రతి వస్తువులో తొంగిమాస్తే నాన్న పొద్దస్తం,

అది మందులేని జబ్బు, చల్లీ చారస్తం

ఏదలా ఉండాలో క్షణంగా అమ్మకి తెలుసు,

నాన్నకిమాట తెలిస్తేనే సొబ్బం కదా గృహస్తం

4. అమ్మతనం

26. ఎన్ని విధాలు వేర్వేరు నాన్న
అమ్మకి మాత్రమే తెలుసు బిడ్డల్ని కనుడం
ఎన్ని గ్రంథాలు చదివినా నాన్న
అమ్మచెక్కువ తెలుసు దేవుణ్ణి కనడం
27. కుందనపు బొమ్మకు తాళిపట్టేసి
చందనపు చెక్కకు తిలుపేసినట్లు
ఓ పదిగొడం మేడలో ఉంచేస్తే అమ్మను
కట్టె కాలనిదే అమెకు స్వేచ్ఛరాదు
28. అరుపప్పువులా పోయిగా పప్పుశిలది
అమ్మ చదువుతుంటే శ్రద్ధగా అంకించి
పరీక్ష పాసయి, పదోన్నతి పొందిన నాన్న
అది తన విజయమనని పొంగిపోతాడు మేనుపుంకించి
29. నిత్యం క్రమమింటే తల్లి, ఎవ్వరి మాటలూ పడదు
అంతరాత్మ మాటలు వినే తల్లి, చెప్పాడు మాటలు వినదు
పగలంతా పనిచేసే తల్లి, పగటి కంటా కనదు
ఎంతటి వ్యక్తిత్వం పున్నా నాన్న లేక మనదు
30. తన భర్త పేర తప్ప మరొక
పక్కనెగుగుని మళ్ళలాలు సతీమణి
సత్యంలో సత్యాన్ని సాధించి,
పక్కంలో సత్యంగా అత్యమయ్యే సార్థి అమ్మ

1. నాజాకు నడకలు, సిగ్గుల మోలకలు
మామిడి ముక్కలు, చింత పులుపులు
మొస్తుమొస్తునే తాను కన్నె కదా!
ఒరయ నుద్దలా తాను నేడు అమ్మ కదా!
2. గున్నమామిడి చెట్టలా నిండుదనం
మొద్దంటి పూవులోని పొందర్యం
ప్రామాణ్ణిలా అమె వడకలో నిండుదనం
పరబ్రహ్మని మోసే ఆమెలో లేదు దాపరికం
3. భరిస్తుంది ఒక కాయంలో రెండు అత్తలు
మోస్తుంది తన కాయంలో మరో తరీరం
దాస్తుంది తన ప్రాణంలో మరో ప్రాణం
అమ్మకెంత ఋణపడి ఉన్నది లోకం!
4. తెలియని లోకాల్లో తిరిగే అత్తకి
తన గర్భంలో స్థానాన్నిస్తుంది
నూనవ లోకాల్లో తిరిగే జీవాత్మకి
తన రక్తంతో చక్కటి రూపాన్నిస్తుంది
5. మోసి-మోసి కన్న శరీరం వెలువ అమ్మకి తెలుసు
వృత్త్య ముఖం చేరి-చేరి అత్త అంటే తెలుసు
ఇహపరాలు రెండూ తెలిసిన అమ్మ
రెండు వరాలూ పొందిన అన్న

చిత్ర శ్రీమతి శ్రీమతి శ్రీమతి

6. విద్వంసు కన్ను అరిచి ఎవరైనా అమ్మ
విత్తు నాటితే నేలలో, మొక్కు మొలచడా
నాచినవాడి చిరువానూ లేకుంటే లేదు
అమ్మని అమ్మ అనడానికి ఎవడి నోటికి వేరు
7. తాండ్రవడి విద్వంసు కంటే కన్న
కుటుంబమా అంగీకరించు, అమ్మ అమ్మడు తల్లి
ప్రారపాటునైతేనేం అమ్మ ఓ సాధం చోసేసింది
సమాజమా అశీర్వాదించు అమ్మ అమ్మడు ఓ అమ్మ
8. మొట్ట పూనై పూయడం
పూవు కాస్తా కాదుదేంలా
అతివకు సహజం
చిట్టకు అమ్మ కావడం
9. అమ్మవి కనమనీ, మానమనీ ఒకే అర్థమంట
ఎప్పుడూ లేదు మూలమింట
మ్మమెదిసిందో ఈ లోకాల్లో ఎక్కడా
తెలివెవ్వరూ ఎక్కడా అమ్మ పేరే అద్భుతమే ఎక్కడా
10. తన మమకారం దారంతో
రాజోదే విద్వంసు వెచ్చింది కాల్వతో అమ్మ
భరిమవుతుంటే భారం
మనా కాదు మామన పాడే నేను పుట్టా అమ్మ

చిట్ట అ అమ్మమొక్కా అమ్మమొక్కా అమ్మమొక్కా

11 కోట్ల తీర్థాల కోవెలల్లోని తీర్థం
అమ్మ పాలు పరమ పవిత్రం
ఎదాది పోయినా అమ్మ ఒడిలో
పెరిగితేనే బాల్యానికో అర్థం

12 తానిచ్చే ప్రతిజన్మ తనకో ఘనర్థన్మ
ప్రతి ప్రసవం ఒక గండం.
ప్రాణం పోయే ప్రమాదం
అయినా బిడ్డ రాక అమ్మకి ప్రమాదం

13 తన గర్భాన కమలు తెరువని బాల
తన వృద్ధయన మధుర ఊహలతో మాల
వి స్వార్థానికీ తానూలేని బంధం
అమ్మనను సృష్టి యానన్యకో ఆందం

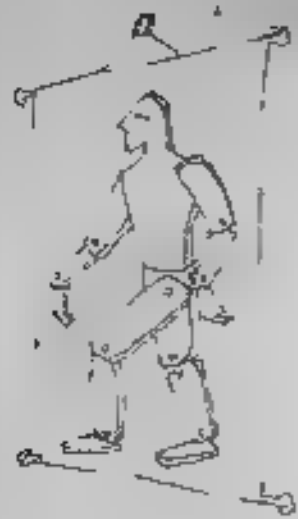

చిశం కుమారి ప్రవల్లిక

5. అమ్మ - పిల్లలు

- 1 అమ్మ పాటకు శ్రోతబిడ్డలే
పొద్దున్నే హారతులందుకుంటూ దేవుడూ
జూయల్లో రాగమెత్తుకుంటూ బిడ్డడూ
అదృష్టవంతులు ఎద్దరికిర్థరూ
- 2 నాన్నంటే ఆందరికీ భయం-భయం
కొత్త పర్జుకి అమ్మతోటే రాయబారం
అమ్మకి తెలుసు నాన్నకది తలకు మించిన భారం
నర్తి చెప్పి కుదురుస్తుంది ఏదో ఒక బేరం
- 3 నిన్ను అమ్మ ఆహ్వానం 'వచ్చి భోంబెయ్యి'
నేడు అమ్మ వినాదం 'ముందు పుస్తకం తెయ్యి'
శరాలు మారినా అమ్మ తపన తనయకోసం
యుగాలు మారినా అమ్మ ట్రాకుకు బిడ్డల కోసం
- 4 అమ్మ పెట్టినట్లుగా శృష్టిగా లోజనం
అమ్మకి పెట్టగలిగిన కొడుకింకా పుట్టలేదు
అమ్మ వేసినట్లు బాల్యంలో తనకి ఘాల్టడ
అమ్మడి వేయాలనే ఆలోచన ఏ బిడ్డకింకా కట్టలేదు
- 5 పాతికేళ్ళు వాడిని పెంచి తన గుండెల్లోన
ఒక ఎడతి చేతిలో పెట్టింది ఎళ్ళి ఎందరినా
అమ్మ అలా వెళ్ళిపోగానే నంటింట్లోకి
వాడు జీతమంతా పోస్తాడు పెళ్ళా దొంగిల్లోన

చిశం కుమారి ప్రవల్లిక

చిత్రం శ్రీ మోహన్

6. పెద్దవాడి జీతం తక్కువ, కానీ పట్టుగా ఇబ్బందేమో ఎక్కువ
నిన్నువాడి సంపాదనెక్కువ కానీ వాడికి దబ్బులంటే మెక్కువ
ఘటికోసం ఎవరెంటివ్వాలో అమ్మకి తెలుసు కానీ కొడుకులు ఎవరికి వారే
అమ్మ లెక్కలు వేరే, కొడుకుల లెక్కలు వేరే
7. శైశవంలో అమ్మ చెప్పిన వీతులు,
పూజాలో ధర్మస్తూపం పునాదులు
ఇందిగుట్ట దావే అమ్మ ఇందికప్పు,
ఆధారం కావే అమ్మ, పై ఆశాశం కావే.
8. అ.శి ను లతో కూడిన శబ్దం ప్రదానం
అ, "మ"లతో కలసిన శబ్దం అమ్మ
"ఘ, ఙ" అనే ఉంగా అనే రోదించే బాలలు
అటునుంచీ, ఇటునుంచీ విద్వను ఆపాడే అమ్మ
9. రాజోయే రోజుల్లో ఎవరి వాలో భుజుకు
చీకట్లను ముసపిస్తా అమ్మరోట చాలవాల
వెచ్చని అమ్మ బడిలో బిడ్డలంత సురస్థిరు
ఆ పిల్లల కనుపాపల్ని ప్రసంగం సుందరమృత్తిం
10. అమ్మ బడిలో హాసే వున్నాయి
చదువుకోసం, బ్రతుకు తెరువుకోసం
అపైనే చూడవలెనే వాడిబోయే శిష్యులు
అమ్మ జ్ఞానముతో వెన్నుగోల్లే కట్టు

11. ఎరిగిన కూతురి సరసనే నడుస్తూ అమ్మ
ఎరుగదా యువకుల చూపుల నంగతి
ఎరువపు పొగమంటి కలిగిన చిద్దాసు
ములాకుల చూపుల తంచెలువేసి రక్షించే అమ్మ

12. అపారం నోరేకందించే మహిళవదైనా అమ్మ
నాల్కొక్కం మువకుని నింపేసి అతివెవదైనా అమ్మ
కాదే గుణం లేకుంటే కొస, చెట్లకు ఫలాదుండవు
ఏ దుణుం లేకుంటే కొందరమ్మలకి పిల్లలుండరు

13. తల్లి నల్లు చూపరా విసయం
అత్త బ్రతుకులో లేదురా అపవయం
పథేయుడైనా అమ్మకి
అతేయుడవవుతావు అగృహగృహిణి

14. తన కొడుకు నడుపుతుంటే సైకిల్ మోటార్
దెనిపించే శ్లోం అమ్మ గుండె దప్పుడు
తన కూతురు నడుస్తుంటే వీధిలోన
కమింగిని తోడు అమ్మ అరవప్రాయం

కాస్తా త్రోరాగ్నిని మోసంగా మింగేస్తూ అమ్మ
నికోసం అగ్నినైనా తగ్గిపరే అమ్మ
ఎన్నిసార్లు తరలించి ఏమి పెడొల్పిన దిబ్బలు
ఎన్నిసార్లు పటించింది నీకు అరగాల్సిన కాస్తాని

చిత్రం . శ్రీమతి రీటా ముఖర్జీ

18) കേരളത്തിലെ മനുഷ്യസമൂഹം
മനുഷ്യ സമൂഹം കേരളത്തിന്റെ തലമുറ
തലമുറ (18). കേരളത്തിലെ മനുഷ്യ സമൂഹം
മനുഷ്യസമൂഹം കേരളത്തിലെ മനുഷ്യസമൂഹം തലമുറ

17. *செய்தி* இரண்டு வருஷம் பின்னர்
மேல் பின்னர் மீண்டும் பின்னர்
மீண்டும் மீண்டும் மீண்டும் மீண்டும்
மீண்டும் மீண்டும் மீண்டும் மீண்டும்

128 II. α 型の電磁気的現象の理論
III. β 型の電磁気的現象の理論
IV. γ 型の電磁気的現象の理論
V. δ 型の電磁気的現象の理論
VI. ϵ 型の電磁気的現象の理論

[illegible]

211. നമ്മുടെ നാട് അഭിവൃദ്ധിപ്പെടണമെന്നും
നമ്മുടെ ജീവിതം കൂടുതൽ ഉയർന്നു പോകണമെന്നും
നമ്മുടെ രാജ്യം അഭിവൃദ്ധിപ്പെടട്ടെ
എന്നും നമ്മുടെ നാട് വികസനം നേടട്ടെ

21 గోదావరి తీరంలో ఏలూరు లోని
భువనమలై నుండి వచ్చిన పాత
బ్రాహ్మణుని పాద చిహ్నం లోనిపాదలో
తెలుగు వీరయ్య, ఎడమో చిహ్నం పాదచిహ్నం

22. వ్యూహరూపలో పదిహెంగా దాదిన ప్రేమ మృగమీరం
అమ్మలకి దేరుకు పయిదుగా సమరాదానం
కాడుకుంటి, కూతుర్నీ అమ్మ సైనే ఎక్కుపు సమ్మకం
ప్రేమమూర్తి కదా అమ్మ ఇవ్వకూ మా ప్రేమరాశిల్వాదం?

24. మూలమునకు మూలము
 రూపములో మూలములలా అప్పు పదులో మూలం
 అంగులలో ముదర్, హిందీలో 'మూ'
 భాషలలో 'మూ, పదులో 'మూ' బిరుదే మమూళానురాగం

24. జీవితం తెలిసి తెలియని పయస్పరాలో
అరణ్యం వలన వెళ్ళిన తన కష్టకొడుకు
దొంగదూంబి వేటాడి తూటాలు, దొరికితే ఉనితాడు
కన్నగిరి, బ్రాహ్మణంతా అమ్మ దిద్దని మరువలేదు

25. దేవుడితో దారిటూ అని అడిగితే
నాన్న చూపిన మార్గం 'శ్వానం'
అమ్మ నవ్వుతూ చూపిన దారి 'ప్రేమ'
బొందిన అమ్మ ప్రేమను వందితే, నీవే శ్వానిని

26. కడుపుకి మళ్ళీ మళ్ళీ మంటే గుణం
అమ్మకి అన్నం పెట్టి మంటలారే గుణం
అమ్మలే లేకుంటే ప్రపంచంలో తప్పుడు
సోదరుల మధ్యనే భీకర రణం
27. అప్పుదప్పుదూ అమ్మంటే
నాన్నకేదైనా ఉంటుందేమో అంటూ, గింటూ
పిల్లప్పుడూ అమ్మ కొంగు
పట్టుకుతిరిగే బిడ్డలకి అమ్మ నిత్యం పవిత్రం
28. అమ్మ మనస్సు దాటి దేశపు ఎల్లలు
అమెరికా ఆకాశంలో తిరుగుతున్నది
ఒకరి పిదప ఒకరుగా బిడ్డలు
ఎగిరిపోతే ఖండాంతరం రెక్కలా చ్చిన పక్షులు
29. చంకలో బిడ్డ నెత్తుకుని
వేగంగా గరిట తిప్పుతూ వంటలు చేస్తుంది
వీపున బిడ్డను కట్టుకుని
లాఘవంగా కత్తి తిప్పుతూ యుద్ధమా చేస్తుంది
30. అమ్మ వృద్ధుకో మటుమాయం బిడ్డ జ్వరం
మాయమైన జ్వరం మా యమ్మలో ప్రశ్నార్థం
బిడ్డ బాధలు చూసి అమ్మలు భరించలేరు
ఎవరో ఒకరు అనుభవిస్తే గాని కర్మలు నశించవు

చిత్రం కుమారి సువల్లిత

31 అమ్మ తనకు తెలిసి కన్నదా కొడుకుల జాతకాలు?

ఒకటికొకడు ఎదురు నిలిచి పట్టారు తుపాకులు
ఒకటి మనసు ఎరువుమయం, ఒకటిది భాకీలోకం
ఏ తూటా లక్ష్యం చేరినా, అమ్మకే గర్భలోకం

32 రేపేనా భూలోకం స్వర్గంలా మారదా!

నా బిడ్డేనా ఈ లోకం దివ్యంగా మార్చదా!
అనే తలంపుతో అమ్మ నాన్నలో చేసింది పాటిగ్రహణం
అదే అకటో అమ్మ బిడ్డకి పోసింది ప్రాణం

33 చేపుదా తల్లూరా ఒక్కటే జాతి

పిల్లల కోసం తల్లులు చేస్తే పూజలు
కరుణించడా చేపుదు అమ్మ కోసం
దివెని వీడి దిగిరాదా భూలోకం

34 పేరు చివరని గారు కొట్టితే

మనుషుల మధ్య పెరిగే హారం
అమ్మ పేరులో అందుకే గారు లేదు
అమ్మకే బిడ్డకే మధ్య గాలి కూడా లేదు

35 చీకటికి భయపడితే బాసటగా ఎదురుగ అమ్మ

అకలికి సొదపెడితే గోరుముద్దలతో అమ్మ
అరుగులు తడవడితే అసరాగా నిలిచిన అమ్మ
గడచిన బాల్యంలో కనులలో నెలకొన్న ఒకే ఒక్క రూపే అమ్మ

36 అమ్మ కూతురు ఇప్పుడు ఓ బిడ్డ తల్లి

అమ్మనీ, నాన్నకీ ఇప్పుడు ఆ బిడ్డే తల్లి
ఒక్క కూతురిని కంటే పాలదా అమ్మ!
కొడుకులెందుకే తల్లి, నీ అస్సులు తెగనమ్ము

37 అమ్మ తన కడుపులో మోయగా జేసింది నీ శరీరం,

అమ్మ నడుపుతుంటే ద్విచక్రవాహనం
మెనుక నీటుపై కూర్చునేందుకు అంత కినుకెందుకో!
నీకు మీసాలతో పోటు కన్నుబుప్పులు మొలిచాయెందుకో!

38 అరడుగుల పొడగరి కొడుకులు

దుఃఖమొస్తే అమ్మ ఒడిలోనే ఒదిగిపోతారు
ఎంత ఎదిగినా బిడ్డలు బిడ్డలే,
అమ్మ అన్నంలో ప్రేమ కలిపి పెడితేనే అంతలా ఎదిగిపోతారు

39 వర్షమాసంలో తల్లిదండ్రులు తమ

భవితను మలచి సుందర స్వప్నంగా,
దాతలై కాళ్ళు కడిగి చేస్తారు కన్యాదానం
ఏ వరుడికైనా ఇంతకంటే ఏమున్నది గొప్ప కట్నం?

40 భోజనాల వేళలో తనంతట తానుగా

చివరన తింటే అమ్మ, అది అమ్మల నైజం
అమ్మకు మిగిలిన మెతుకులు పెడితే
తనయులా వారి కుటుంబం, అది కొడుకుల శ్రోత్యం

41 బిడ్డ తల మట్టారా తిప్పి గళ్ళుడువ్వు
బిడ్డ దోషం కొలగిస్తుంది
కుడిచేతికి కట్టి కాశీరాదు
బిడ్డకు రక్షణ కలిగిస్తుంది.

42 'మరుజన్మలో నేను మీ కడుపున
బిడ్డనై మరల పుడుదునా' అని అడిగితే
నేను మరుజన్మ కోరనని' తెలిసిన నాన్న
నీ కోరిక నే కాదనలేను' మురిపిన అమ్మ

43 రామనామము మించిన మధురము అగణిన
లేదని నేనారాముడితో అంటే రాముడన్నాడు,
పిచ్చివాడా అమ్మకు మించిన మధురము లేదు
అందుకే నేనూ కి అమ్మ కడుపున జన్మించాను'

44 'ఈ తల్లికి మరొక పనిలేదా?'
నిరంతరం పిల్లల తపనతోనే తన బ్రతుకున్నీ,
అహరహం పిడ్డల ధ్యానంలోనే తన మనస్సునీ నింపుకునే
'ఈ తల్లికి మరొక ఆలోచన లేదా?'

45 తల్లి మనస్సు నిస్సంశయంగా
కరుణ నిండిన తటాకం
రెంగుల కళ్ళు తానికి గుఱ్ఱాలు
బిడ్డల కోసం సిద్ధంగా ఉన్నట్టి ప్రవాహాలు

చిత్రం చిరంజీవి ఎమ్. కౌషిక్

చిత్రం చిరంజీవి కె. శాయి హర్షిణి

చిత్రం చిరంజీవి మౌమ్య

చిత్రం చిరంజీవి హరి అనీశ్

46 ఇదుగు పొరుగును విడిచిస్తే తగదన్నది
అప్పునంగా ఏదైనా అకిన్నే వద్దన్నది
ఎవడూ చూడకు లేమ్మది తప్పు చేద్దామంటే
అమ్మ నా గుండెలో కవిపించి దేవుడి శయం నింపింది

47 సమాజంగా అమ్మ పలుకులు చెరుకు తీపి
అప్పుడప్పుడూ అమ్మ పీకులు తరకు చేరు
ఊరి పచ్చడిలాటి బ్రతుకు మనది
అన్నె రుచులు చూస్తేనే బ్రతుకు మకువు

48 చదువు బ్రతుకులో కేవలం ఒక భాగం
దిఫండుయితే చదువులో అంతమా జీవితం!
తమ్ముకుంటే నీ చుట్టూ సైరాళ్ళం, యువకుడా!
ఒక్కసారి అమ్మ పోలో చూడు, బ్రతుకులావు నూరేళ్ళకు సరివదా

49 సరదాగా బాల్యంలో వదిలే చిన్న అసత్కాలు
అలవాదికే యవ్వనంలో వీడవు నిమి చట్టాలు
అందుకే చిన్నతనంలో అమ్మ చేసే ప్రతి రెండవ
భవిష్యంలో నీ బ్రతుకున నిలుస్తుంది పాఠమే నీకు అండగా

50 అమ్మా నాన్నలు, దేవుడూ, గురువూ
ఈ కలుగుదిలో అమ్మలే మొదటి స్థానం
అందరూ ఒకేసారి కలిసినస్త్రీ అమ్మలే మొదటి గౌరవం,
భారతీయ సంస్కృతిలో ప్రతిరోజూ మాతృదినోత్సవం

61 చుబాయి దేశంలో కొలువు వేసేవాడు
ఏడాదికి ఒకమారు ఇంటికొచ్చే కొడుకు
కనుచూపు మేరంత దీపాలు వెలిగించినట్లు
ఎదురుచూచేమ అమ్మ, కొడుకు విమానం దిగమన్నట్లు

62 అమ్మ కంట నీరు పారసీయకు
యువకుడా! అమె ఇంటి దుఃఖం చేరసీయకు
అమ్మ నవ్వుకుంటే తాంతి పూవులు పూయవు
కుమారుడా! జగతిన అతాంతి చెలరేగసీయకు

63 అమ్మకు నీవే తన సర్వస్వం
నీవు అమెకు కాగలవా
కనీసం అందులో నగం!
ప్రేమలో అమ్మకి పోటీలేదు, ఇది నిజం!

64 అమ్మ అనే తీగకు పూదిన పూవులా పసిపాప
అమ్మ తినిపిస్తుంటే గోరుముద్దలు -
కవిపించే ధృత్యం అలి కోమలం
పెనవేసిన ఇద్దరి బాంధవ్యం నవనీతం.

65 పిల్లల పరీక్షలొస్తే, అమ్మ కంటికి కుసురురాదు
బిడ్డకో వరీక్ష, కాని అమ్మకే పెద్ద చిక్కు
ఫలితాలొస్తే మొందర అమ్మ గుండెలో దడ
ఎవడు పొవలయానా అమ్మదే మొదటి మొక్కు

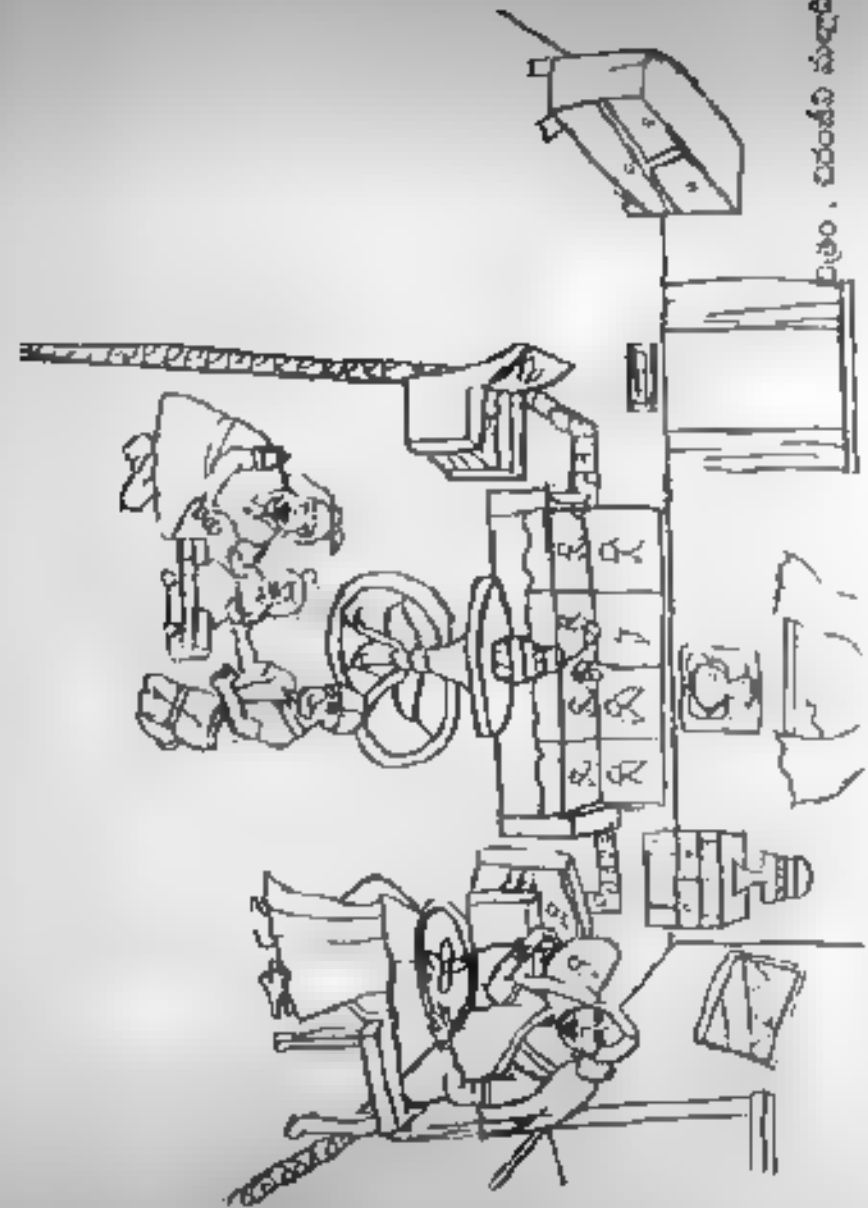
స. 1. దేవీ హనుమంతి ఈ నియంతరిత కర్మము
దేవీని నిర్మించి మృత్యుని వాంఛం
అప్పుడు మరల మృత్యు నుంచి తప్పదు
అనియు 1. ఇదియే అర్థము

57 కిందా కి, కిందా పక్కా కిందా, అభిప్రాయభేదాలు
అయితే కిందా పేరు పక్కా మనుషులమోగాలు?
పేరు పక్కా కిందా కిందా కిందా, పేరు కిందా?
అయితే కిందా కిందా కిందా కిందా కిందా కిందా?

6. అమ్మ - ఇల్లు

1. ఇంటితో అమ్మకి పంచ గడ్డి వంధం!
నాలుగు గోడలా, ఒక కప్పుకీ అమెతోదే అందం
గోడలోమా జీవం చూడగలిగే అమ్మ
నాన్నతో ఎడారిలోనూ కాపురం చేయగలిగే అమ్మ
2. చుక్కలు అమ్మ కురులపై
నీటిమిక్కులై మెరిసే వేళలో
ఊరిసికోట చుట్టూరా అమె ప్రదిష్టిజాలు
అమ్మ నుండి అమ్మకి చివ్యశక్తి, దీవెనలు
3. వేకువవే పెడితే ఇంటి ముంగిట ముగ్గులు
పిండుకు చారులు తీరిన చీమచూ, పక్షులు
నాటికి ముగ్గులో బియ్యప్పిండి ఆహారం
అమ్మ తదా! అమెది వసుధైక కుటుంబం
4. దైవనామాలు వల్లిస్తూ అమె చేసే వంటకాలు
ఇంటిల్లిపాదికీ అమ్మ శక్తి పంపకాలు
పనిచేసే నాన్నలోనూ, చదివేసే పిల్లల్లోనూ
అమ్మ ఇచ్చిన శక్తులే అత్యంత కీలకాలు
5. దుడకూన్నే పూలులు చేస్తూ దివ్యత్వంలో అమ్మ
అందరి అకలి తీరుస్తూ అన్నపూర్ణలా అమ్మ
సంధ్యా దీపం వెలిగిస్తూ అదిలక్ష్మిలా అమ్మ
అత్తరాలు దిద్దిస్తూ అవర సరస్వతిలా అమ్మ

6. ఇంటి బయట గుండెల్లో మోసే అమ్మ వసుధ
 తోన నీకది తరిమేసే అమ్మ నట్టింట ప్రమిద
 దుబారవాల్చీ అదనిననే అమ్మ ప్రదతి
 బప్పు తానైన తక్కువే అందరి ప్రజతి
7. సాక్షాని, రిఫిన్ బాక్సునీ, బాట్లని పో నేనే నాన్న
 గదిటనీ, గిన్నీనీ, గ్లాసునీ గౌరవించే అమ్మ
 ఎవరు పోననా పన్నునల్చీ అమ్మకే కనిపిస్తాయి
 తమని గౌరవిస్తే వస్తువులు మనవి గౌరవిస్తాయి
8. శూరువు కొండ గుండెలోపడే పూరీడు
 తొలగి పూడవముందే అమ్మ విడుదలకొంది
 మేఘం కొలంబాటుకి చుట్టేరుడు
 పేరినప్పడు తాను మేఘ పాలానంది
9. మోడ్లమండలం వెళకమొరినా
 అమ్మ మోడ్లు పోనకమొబ్బనే పుండుంది
 కుడిచానాచుట్టలు అను నట్టి పరిభ్రమిస్తారు
 నీ సోయింది చివ్వుగా అనునే ఆశ్రయిస్తారు
10. మాట్ల తప్పిస్తే బెల్లగా.
 ముందు ముందు అక్కలా
 వడ్లలో పొందని కుట్లే
 చురులు దాడుకునేది అమ్మ కొలంబాటు

చిత్రం : చిరంజీవి పుల్లడి సోయిల్స్

11. తనకోటి అమ్మకి మిత్రకోటి
అవులూ నాగులూ అమ్మకి వేల్పులు
రావించెట్టా తులసిమొక్క అమ్మకి దైనకోటి
చరాచర జీవులన్నీ అమ్మకి బంధుకోటి
12. తిక్కలొచ్చిన తాతయ్య కళ్ళతోడు
దిక్కులన్నీ తిరిగే నాన్న పైలు
పొరవేసుకున్న అక్కయ్య పక్కపిమ్మ, దాటపట్టిన అన్నయ్య పుస్తకం
ఎదెక్కడుందో అమ్మకి తిలుసు, వేయకుందానే అంజనం
13. తన తండ్రిగి నాన్న సాగివ్వం. అమ్మ చదివించి తండ్రి మేధగ్గు
తన భర్తది ఉన్నతోర్వోగం. అమ్మ చూసింది భర్త స్వభావం
తన బిడ్డల విద్య సాంకేతికం. అమె గమనించింది వారి నైజం
అందరివీ గొప్ప-గొప్ప స్నాతకాలు, అమ్మ చదివించి ఒక్కొక్కరి జీవితాలు
14. మనిషిని పమ్మిన మానుడా, అమ్మ అమాయకం
బిడ్డ తప్పాల కొలను కూడా, అమెతో కదలి
భర్త మోసాల నటనకి కూడా, అమె కంట కన్నీరు
అమాయకత్వం తోడుగా లేకుంటే దేవుడు, అమ్మ బ్రతుకు బహుకర్త
15. పోపుల దబ్బాలో దాచిన దబ్బాలు,
నాన్న చేతిబిర్దుకీ, అక్క కొత్త సినిమాకీ
తన సిగరీల ఫూలకీ, రేవుడి మెడలో మాలకీ,
బిడ్డల జేళ్ళకీ ఇన్ని దబ్బాలు సరిపోతాయ్ ఎన్ని పనులకీ?

16. బంకం త కొంపలో కొడుకూ, కోడలూ
అందరిలోనే పలికే పెద్దలూ పిల్లలూ
అమ్మ ఏరందరికీ చాకిరీ చేస్తూన్నా
ప్రేమతో మాట్లాడే మనిషి మాత్రం సున్నా
17. అనుకోని అలిథికి క్షణంలో సిద్ధం భోజనం
అమ్మ పొంతం అక్షయపాత్ర
తీవ్రమైన వేదనకి దివ్యమైన ఔషధం
అమ్మ కమ్మని మాటే సంజీవని మాత
18. కడుపురా అకసింపిన పిల్లలూ
మనసారా పరపశించిన తండ్రి
అమ్మా! నీకెవ్వరూ చెప్పరు కృతజ్ఞత
నీది వేతనం లేని ఉద్యోగమట
19. అమ్మ వగల భగభగలు
చూస్తే నాన్న కెంత వగలు
అమ్మ కంటాన చంద్రహారం
నాన్న ఊహల్లో కొత్త వ్యాపారం
20. నంచకు తల్లి స్త్రీధనం
వస్తే నీకు అపర్యాలం
అదైనా ఉండనీ అదారం
పెట్టుకోకెవరి పైనా నమ్మకం

21 బిడ్డలు చేస్తే వ్యాపారం

అమ్మా పెళ్ళికు హామీ సంతకం

చేస్తేనా జరిగితే

నీవే వారికి ఆధారం

22 ప్రవహించే నదిలాంటి అమ్మ

నది ప్రక్కనే నాగరికతలా

బిడ్డల బ్రతుకులు అమ్మ చాటునే

నదిలో మునిగి తలుతూ నాన్న

23 ఒకసారి అంటే తెలిసిన వర్ష

మృత్యువు బుజం తట్టిన వర్ష

అత్తావాత్త అయి ఉత్త వెదిరింపు

కనికరంలేని నాన్న తొలగిపోతుంది ముప్పు

24 చాస్తే చాస్తే అర్థం మొక్కుగా

వెంటనే తన నాగిళ్ళే సమర్థించింది

తనదేమిటో పాడబోతే వేల వంటనే

అమ్మ తన అస్థులమ్మి ఇంటి పరువు నిలిపింది

25 అంటేమిటో ఉత్సాహం లేరేజావేసి వేస్తుంది కూరల్లో

తన మాటల్లో మంట - వెంటనే తన గొంతు తుంది మునుముల్లో

తన మాటల్లో మంటలమ్మని పడగొడుతుంది బోర్డు

అమ్మ తన మోములో నిరసన తలుపుతుంది పేడల్లో

26 వాయువులు ఎక్కువైన రోకంలో, దెబ్బతిన్న ఉదరకోశం

అమ్మ చేతి శౌంధిపొడి, దాక్టర్లకు కంటతడి

కోలాహల సేవనం రోగాల జీవనం

కడుపులో చల్లగా, అమ్మ చేతి మజ్జిగ

27 అధునిక సమాజానికి బోలెడు టెక్కులు

ప్రతి చిన్న జ్వరానికీ ఆంటీబయోటిక్కులు

అమ్మ చేతి మిరియాల కషాయం

గ్లాసుడు చాలు, పరారుకావా జలుబూ, జ్వరం

28 నాజాకుగా మారిన నాగరికుల

కంట్లో పడని కుంకుడు పులుసు

అందుకే కుర్రాడగా కాంతల కేశాలు

పలచగా యువకుల కేశాలు

29 ఇమ్మా నాన్నకి సలహాలూ, సంప్రదింపులూ,

చేస్తూ పిల్లలతో పుస్తక పఠనం,

అలాగే పెద్దలలో పురాణ కాలక్షేపం,

అమ్మ నిజంగా అందరికీ గొప్ప నేస్తం

30 కుటుంబహారంలో కనిపించని దారం అమ్మ

సంసార వీణపై రాగం అమ్మ

నాన్న ఉత్తరీయంలోని గౌరవం అమ్మ

తన ఇంటి రాజ్య వైభవం అమ్మ

7. అమ్మ - చదువు

- 1 అన్నీ పనులలోను అమ్మ చూపేను శ్రద్ధ
చదువు సంధ్యలలో కూడ తీసేపోలేదు
అక్షరాలు దిద్దింది ఉత్తరాలు వ్రాసింది
మనకి నవరసాలు నింపిన కావ్యాలు ఇచ్చింది
- 2 మాత లోపాముద్ర వేదపండితురాలు
అమ్మ మైత్రేయి బ్రహ్మవారిని
అమ్మ దర్శించిన వేదమురత్రాలు
చతుర్వేదాలలో నిక్షిప్తమయినాయి
- 3 ఇక్ష్వాకుల కాలం నుందీ
అమ్మ విద్యా విశారద
శతవాహనుల రాజ్యంలోనూ
పాండిత్యం కలిగిన రాజమాతలు
- 4 తేటతెలుగులో అమ్మ
వ్రాసింది రామాయణం
కవయిత్రి మొల్ల
అమెకు కనకాభిషేకాలు
- 5 అరఘునాథులలో వంద శ్లోకాలు
వల్లించిన తల్లి శుకవాణి
వెంకన్ననే పతిగా భావించి
కీర్తనలు వ్రాసింది అమ్మ వెంకటాంబ

- 6 అమ్మ నేర్పలేని విద్యలే లేవు
అమ్మ సాధించలేని కళలు లేవు
చదువు నేర్చిన తల్లులందరూ
అందరికీ శతకోటి పంపనాలు
- 7 పెళ్ళినాటికి అమ్మ కళాకాల పేదలేదు
గర్భవతిగా తాను చదివింది సాతాలు
బాలింతరాలుగా పరీక్షలు వ్రాసింది
బిడ్డనెత్తుకుంటూ పట్టాను పొందింది
- 8 కంట తడుల వెనుక కడుపాకలి చూసింది
మాయ మూలలోని మర్మాలు గాంచింది
భాతుకు పుస్తకంలోని పుటలన్ని చదివింది
జీవన విద్యావేత్త, అమ్మ వివేకవంతురాలు

చిత్రం చిరంజీవి సాయి వంశీ గారి

అమ్మ ఆ అమ్మమొనగా కవితలు 'గీతం' ఆ కవితలను గురించి

8. అమ్మ - ఉద్యోగం

అరునిక సమాజమో, మానవ
నూతన జీవన విధానమో
అమ్మని కూడా అర్థించుకున్నది
అమ్మ వానిటి బ్యాగుతో పరుగెడుతున్నది

2. ఒక చేయి సాచి వంటకాలు
మరొక చేయి సాచి సంతకాలు
అమ్మ నిజంగా ఎవ్వసాచి
బహుముఖ ప్రజ్ఞాకీ అమ్మ కాదాచి

3. అమ్మ ఎక్కడయినా అమ్మ
బట్టే పాఠం దేయకూ పంతులమ్మ
ఏకంగా చిల్లానే ఏలేస్తూ కలెక్టరమ్మ
దేశాన్ని పరిపాలిస్తూ మినిస్టరమ్మ

4. ఇంటికొక్క జీతం చాలనివ్వని సమాజం
అమ్మ కూడా చేయాలట ఇక ఉద్యోగం
బ్రతుకు పంటెంలో అమె నాన్నతో సమానం
బంటా బియ్యం అమ్మకీ చేయాలిక సన్మానం

5. ఉద్యోగం లేసే అమ్మ ధరిస్తే గర్భం
పంపత్తురం పాట ఉచితంగా సెలవు ప్రకటించు
ప్రభుత్వమో క్రమంలో పెరిగిన బాల్యం
ప్రేమకు దూరమైతే మునుముందు సమాజం వికలించు

చిత్రం శ్రీ విహస్

6. ఒక్క ఇంట్లో అంట్లు తోమితే
అలసిపోయేరు అందరు వస్తాడటా!
నాల్గు ఇళ్ళలో రెండుపూటలా పనులుచేసే
అమ్మలందరూ ఎంతటి శ్రమజీవులు!
- 7 సవితరా వెండితెరలను వెలిగించిన అమ్మ
నిర్మలమాతలా మమతలు కురిపించిన అమ్మ
సూర్యకాంతమై తెరను మండించిన అమ్మ
నిన్ను కన్న అంబలా కన్నీరు తెప్పించిన అమ్మ
- 8 వెండితెరపై సాక్షాత్తున్న అమ్మ
కంటనీరు పెట్టచివాడు రాతిబొమ్మ
యమనలా నర్తించి, సావిత్రిలా జీవించి
గండెలు రంజింపజేసిన అమ్మను వేరొక్క కీర్తించు
- 9 అమ్మ శుభ్రుణ్ణి గాసులో పరవ్చులి
అమ్మ కృహలక్ష్మి అశ్వమలో బృహస్పతి
భానా అమ్మ తామడాల్లాది పొర్చులి
అమ్మ ముమ్మో, ముగళుమల్లా కొగదా!
- 10 భారతదేశపు వాల్మీకియ్యాలలా
వైశ్య కూడమట రహదారులు వీధిలా
పూజాలలో అభిమానాల్లాడు చిన్నదిగా,
శుభ్రులూ కొంతగాడు తీసి లావాడీ తల్లి.

- 11 ఏరినట్టి దియ్యలలో రాళ్ళను
ఎరుతుంది నంబులలో నేరగాళ్ళను
దండినట్టి రోకట్లో వడ్లను
దంచుతుంది అమ్మ రోనీపై రొడీలను
- 12 వ్యాపార సంస్థల పొలనాకుండళ్ళు
కుగ మహారాజులలో నొందిన లోగళ్ళు
ఏడుగురు ధైర్యశైలలలో ఉంటే కనీసం అద్దరమ్మలా
కూలపుకదా పేకబీదల్లా గొప్ప సంస్థలు!
- 13 మూడిటి మహిళ ముందు అహం కొందంకలు
తనపై అధికారికి ముందు ఎందుకో గలవంపులు
నీ తప్పు ఉంటే ఒప్పుకుంటే గొడవ గోరంకలు
మగాదా! అమ్మ మాట విసకుంటే తప్పు పుల్లెలు
- 14 బంటికొకరి కూరి సరిపోత
కూరితల్లి కూడా ఎప్పుడో కూరిపనిలో తేరింది
బంటికొకరి చీకం సరిపోత
మధ్యతరగతి తల్లి కూడా ఇప్పుడు ఉద్యోగం చేస్తుంది
- 15 కుటుంబాన్ని గౌరవంగా నడిపే తల్లికి
కర్మాగారాల్లో నిర్దియవడం అదీసా మోఖంగా,
రేపే బుద్ధులు కంటి వచ్చే రొంది
అరితం చేయడం అమెకనియి కాదు దృఢతరం

చిత్రం శ్రీ మోహన్

16. బడి గల కీ గంటకీ మధ్యన
గంటల తరబడి నిలబడి
గొంతు చించుకుని పాతం చెబుతూ
భావిపౌరులను తీర్చిదిద్దుతూ అమ్మ

17. అందరికీ అన్నం వడ్డిస్తున్నట్లు
అమ్మ వేస్తుంది పొలంలోన వగి.నాల్లు
లేనిదే ప్రాణినిత్యం అమ్మ సాయం
నాన్న వేయగలదా ఒక్కడే వ్యవసాయం

18. అమ్మకైతే సుసాగివే
ఉదయభానుడి ముదటి కిరణం
ప్రాతఃకాలం నీధులన్నీ
శుభ్రం చేస్తే ప్రాణినిత్యం అమ్మలు ప్రశ్నకం

19. ఒక్క పని మాత్రమే చేస్తూ
పనులకు సమయం చాలదంటూ పరిగెత్తే నాన్న
ఇంటి పనీ, ఆఫీసు పనీ చేస్తూ
పరిగెత్తే కాలానికి కవలపిల్లగా పుట్టేసిన అమ్మ

20. విస్తరాకులు కుట్టి మన విస్తళ్ళు నింపింది
పూలమాలలు అల్లి మన బడి ఫీజు కట్టింది
ఆఫీసులో పనిచేసి పెళ్ళిళ్ళు చేసింది
కోటివెద్యలు నేర్చి మన భవిష్యత్తు దిద్దింది

9. అమ్మ - ఆరోగ్యం

- 1 తన స్వంత పనులంటే అమ్మకి నీరసం
తన ఆరోగ్యం పట్ల తనకే బోలెడు నిర్లక్ష్యం
గాలిపీల్చడా, నీరు త్రాగడా ప్రతివ్యక్తం
ఎందుకమ్మా నీ ఎల్ల నీకింత అలక్ష్యం
- 2 ఒక పరి సివంగిలా పర్చెత్తే నీ బిడ్డ పట్ల
హరిహరి పిరంగిలా పేలిపోయే నీ భర్త పట్ల
సరిసరి మర్కటంలా గంతులేసే నీ కొడుకు పట్ల
ఇక ఎరి, రిష్టంత భావపెట్టుకోవే తల్లీ నీవు నీపట్ల
- 3 మధ్యాహ్నాపు మండుబెండలో అమ్మ
చింకిరావపై వాలిస్తే మేను
పనిమనిషి తన నిదుర తలుపులు బాదేను
ఘడియంత విశ్రాంతి కూడా క్షణంలో కరిగిపోయేను
- 4 కుట్టు ముషీను తొక్కుతూ
మర్క మర్కలో ఓగ్గుతూ అమ్మ
శ్రమ ఎక్కువై, ఆమె ఊపిరి రయ తప్పింది
తిండి తక్కువై ఆమెకు క్షయ వచ్చింది
- 5 గాఢ సాగత్రాగుతుంటే అమ్మ దగ్గుతున్నది
ఆయన మందు సేవిస్తే అమ్మ ఆరోగ్యం పాడవుతున్నది
అనవసరంగా ఆమె మాత్రులు మ్రొంగుతున్నది
నాన్న దురలవాట్లతో అమ్మ ఆరోగ్యం కృంగుతున్నది

- 6 అక్కరిలో మారే బుతువుల్లా
మాత శరీరంలో మార్పు
వసంతమే క్రమంగా శిశిరమవుతున్నా
శిశిరంలోనూ పాడే కోయిల అమ్మ
- 7 తల్లిగా పాలసంధ్రమై పోయింది
గృహిణిగా స్వేద సంధ్రమై పారింది
బ్రతుకుంకా చాకిరీ చేసి తాను చిక్కిపోయింది
సంసార పంజరంలో అమ్మ చిక్కిపోయింది

10. అమ్మ - పేదరికం

1 వక్షి గూటిలో పక్షి పెల్లలకి ప్రతిరోజూ విందు
ప్రభుత్వం వేసిన పేదరికం ముగ్గుమధ్యలో అమ్మ
అకలికేడుస్తూ సొమ్మసిల్లేరు తన బిడ్డలు తన కళ్ళ ముందు
కసాయి సమాజమా, అమ్మకి జవాబు తెచ్చు ముందు

2 తన పడిలో నెలలు బాలుడు జోగుతుండగా
కడుపున మరొకడు పడితే పేదతల్లికి గుండెకోత
ఒక్కడికే చాలించని పాలు
తప్పువుతదా పెద్దవాడికిక పప్పులు

3 తలపై కూరల గంపకో ముందుకుందలో అమ్మ
ఇంఫె బోలెడు బాధలతో బ్రతుకు బాటలో అమ్మ
ధిరపై ధిరలను తగ్గిస్తూ ప్రజల సేవలో అమ్మ
తవడై తానుగా సొంత కాళ్ళపై నిలబడుతూ అమ్మ

4 సమాజమా! ప్రవహించి కూడా
అమ్మ కట్టారా అస్పత్రులో పీజాలు?
ప్రభుత్వమా! బిడ్డ జననానికి కూడా
పేదతల్లిని దుబ్బులడిగేవి ఎలాంటి రోజులు?

5 కసాయి సమ్మతూ సొమ్మ మనుకుంటూ
అమ్మ అకలిస్తే మమ్మ చేసే ప్రభుత్వం
అమ్మ చేతికి దబ్బులిచ్చి నాన్న చేతిమంచి రాక్కుంటూ
నాన్న కొంతులోనూ అమ్మ బ్రతుకులోనూ పోస్తుంది విషం

6 ధరజీపై ముప్పాళ్ళ పనరులు
ధనవంతుల ఫాబు
అమ్మా లేవు కదా వీటిలోన
బిడ్డకు దిందాల్సిన డబ్బాసౌలు

7 పసి బుగ్గలపై జాలువారితే కన్నీరు,
తల్లిదండ్రులతోయే తల్లిలందరినీ చూశారు!
వయసుడిగిన అమ్మ దిగాలుపడితే జగాన, ఆ
అమ్మని అనునయించే కొడుకులెందరినీ చూశారు

8 నిరుటి రాకా ఆ అమ్మ లోకానికి రక్షకి
నేటి రోజున వీధి చివరన భిక్షకి
సిగ్గులేని సమాజమొక వంచకి
గుండెలేని సంకానమొక పాతకి

9 దైవత్వం కలిగి కూడా
పరాలు ఇవ్వలేని దేవుడిలా
మాతృత్వం వుండి కూడా
అహారం పెట్టలేని దేవతలా అమ్మ

10 ప్రభుత్వ సాధాముల్లో కుళ్ళిపోయే ధాన్యం
సాగుకొక్క పొట్టలో నిండిపోయే ధాన్యం
ఎలుకలకు సాటిరాదా నిరుపేద కల్లులు?
అమ్మ ముంగిటిలో కురిపించరాదా ధాన్యపు జల్లులు?

1 గుడిసెలో జోలపాట పొసిన గారి
మేడలోనూ జోలపాట పొన్నారీ
అమ్మతనానికి లేవు అంతస్తుల భేదాలు
వీధి ఎవ్వరినోడు ఏ తల్లి తీసికొ కూసిరాగాలు

12 స్వార్సంతో దిక్కుకొక్కడిగ ఎగిరిపోతే బిడ్డలు
వార్ధక్యంతో దిక్కుతొడక మిగిలిపోయే అమ్మలు
అకాజిషే అమ్మ కళ్ళల్లో కనిపిస్తే నైరాశ్యం
వర్తమాన సమాజమా! ఇంతకంటే లేదు నీకు దౌర్భాగ్యం

13 నిరుపేద తల్లి ఏదైనా చూయిలోన
లాంతరులా మెణుకుమునే స్వప్నం
బలవంతుల బుల్డోజర్ వారికింద
అది చిటికెలోన ధ్వంసం

14 తరాటగా పల్లెలను దోచిన పట్నం
అడవిలో పెట్టిగిరి పక్షిమల రాజ్యం
అసజగ కోసం తొలికెస్తే భూములు
నిరాశ్రయులుగా అడివాసే అమ్మలు

15 పసులు దొరకకుంటే అయ్య మదిలో బాధ
కడుపు నిండకుంటే బిడ్డ గొంగులో చూడు
పొయ్యి వెలగకుంటే అమ్మ కళ్ళలో నీరు
నిరుపేదకి తన బ్రతుకంతా ఇలా జేజూరు

16 ఆదాయం లేని నాన్న చూడలేదు అమ్మవైపు
సంపాదన పెరిగిన కొడుకు చూపులు భూమిలోకి
కూతురొక్కతే చూడగలదు సూటిగా అమ్మ కళ్ళలోకి
అస్థిచూపులకర్థం తెలిసిన అమ్మ చూపు దేవుడి వైపు

17 రాకున్నా శ్రమకు తగిన ఫలం
పురిదికండుతో సహా కూలిపనికి తరలిన అమ్మ
బిడ్డ కడుపు నింపేందుకు కూడా
కొరలు ఇవ్వరు సరిపడే సమయం

18 నీటిచుక్కలు అవిరై ఎంతో పైకెగిరిపోతేనే
నీళ్ళమబ్బులు, భూమిపై మళ్ళీ నీటిరాగం
అమ్మలక్కులు, మైళ్ళదూరం వడిచి తెస్తేనే
నీళ్ళు బిందెడ్డు ఇంట్లో అందరికీ తీరేసు దాహం.

19 అతిగా తిని పెరిగిపోయిన నేతు బానపొట్టలు
తిండి లేమితో క్రుంగిపోయిన పేద పసి కడుపులు
అమ్మల కళ్ళముందే పోతుంటే బిడ్డల ప్రాతాలు
పట్టనట్లుగా రోజులు గడిపే ప్రభుత్వాలు

20 నదులకు భారీగా అనకట్టలు
కట్టగలదు కానీ ప్రభుత్వం
అమ్మ కన్నీటికి కట్టగలదా అనకట్ట
నీలు మునిగిన చిల్లు, కన్నీట మునిగిన అమ్మ

11. అమ్మ - సమాజం

1. సూర్యకిరణాలు సోకి
పుష్పించి, ఫలించే వృక్షసముదాయం
అమ్మ వేతిముద్దలు గ్రోలి
జీవించి, చరించే మానవ సమాజం
2. అమ్మ నవ్వులోనే అందరి పంకోషం
ఆమె చేతుల్లోనే వీధులు సురక్షితం
అమ్మ సూచనలతోటే లోకంలో సుపరిపాలన
ఆమె దీవెనలతోనే జగతికి సౌభాగ్యం
3. కోర్కెలు కొరిమిలో మనుషులు కాలిపోతుంటే
సంఘంలో మిగిలిన చల్లదనం అమ్మ
మనుషులు క్రమంగా ఎండిపోతుంటే
మనుషుల కోసం మిగిలిన చెమ్మదనం అమ్మ
4. అమ్మతనం రాజ్యమేలితే
ఏ పొయ్యిలోనూ పిల్లలుండవు
ఏ వీధిలోనూ, ఏ ఇంటిలోనూ
కడుపునిండని పిల్లలుండరు
5. మతం అమ్మకి వ్యక్తిగతం
అమ్మ మతం మానవత్వం
ఆమె మతం జాకెలికి అన్నం పెట్టడం.
పెద్దైన బిడ్డల కన్నీళ్ళను తుడవడం

చిత్రం : శ్రీ సుందీ

- 6 చట్టసభల్లో సగం అమ్మల ప్రతినిధ్యం అని సర్వం
ఒక తర్ఫుం చట్టాల తయారీలో మానవత,
మగాడికి తెలిసింది కేవలం నాలుగోవంతు
పిల్లలూ తల్లి కలిసి బ్రతుకులో మూడోవంతులు
- 7 అందరినీ బ్రతుకమంటూ బ్రతుకమ్మ పాడుతూ అమ్మలు
అమ్మలన చల్లగా బ్రతుకమని దీవిస్తూ తారలు
బ్రతుకులో కష్టాలతో పోరాడడమంటూ అమ్మలు
కలిసి అందరం బ్రతుకువామనె. బ్రతుకమ్మ పాడుతూ అమ్మలు
- 8 అమ్మ మాట వింటే ఆర్థికమంత్రి
దగిరావా భరణ వదలి దివివి
అమ్మ గోడు వింటే రక్షణమంత్రి
పడవు కూడా మిగిలు కృత్రిలో భువివి
- 9 వందమంది పురుషులు వింటుపభలో
చువ్వారా తల్లి నీ పలువలు?
వాటి నుంచి వేలి చుకు ఇంకా
దిగబాటుకున్న మానవులూ పలువలు
- 10 ఇలా కను నీ పేడను దేవుడు
కాపులో కోడాలకు పంపిస్తా
భూలోకమంత సుఖమో అమ్మ
సమాజంలోన దీర్ఘమని పంపితే పేలు

- 11 పేరంటానికి తరలివెళ్ళే ముత్తయిదండలు
వృత్తిపైనే నడచే ముగురమ్మల రూపాలు
శ్రావణంలో మేఘాలుంటేనే నింగికి అందం
సమాజంలో అమ్మలుంటేనే అంత సౌభాగ్యం
- 12 సమాజమా! అమ్మ చుట్టూరా తిరుగవా?
ప్రపంచమా! అమ్మ విలువెంతో ఎరుగవా?
ప్రభుత్వమా! అమ్మ కన్నీటికి కరుగవా?
జనసముద్రమా! అమ్మ పాదాలను కడుగవా?
- 13 సోషలిజం, కమ్యూనిజం, నేషనలిజం
ఇజాలన్నీ అమ్మ చుట్టుకున్న చీర, అరుగజాలు,
అమ్మకి తెలుసు. బ్రతుకు బాటలోని అన్ని నిజాలు,
అమ్మ సిద్ధాంతం పాటిస్తేనే బాగుపడతాయో సమాజాలు

12. అమ్మ - యుద్ధం

- 1 తండ్రులు సామ్రాజ్యాలకై తలపడితే
తల్లిదండ్రులొక్కరి తల్లిదండ్రులే!
తనయూలు తలపోగడతో కలబడితే
తడువు కోతలతో మట్టి తల్లిదండ్రులే!
- 2 కాది పురుషుల ప్రపంచం, కర్మకుల సమాజం
కాంతిమాత మాట వినని ప్రపంచం
రాజ్యశాసనాలతో రగిలినోయే పురుషుల ప్రభుత్వం
ఇది అమ్మ కన్న విధ్యయ పురుషుల ప్రపంచం
- 3 కాళ్ళడి తమ ఇళ్ళను వీడి, పురుషులు యుద్ధం చేస్తే
అమ్మ అమ్మల అళ్ళోళ్ళే పరిమిట్టల
తూరిన స్వప్నాల తళతళ మధ్యన
మోతూనలను గమనిస్తూ మరణం ఆరంభం
- 4 యుద్ధరంగాల్లో తండ్రుల వీరవిహారం
కాంతి స్థాపనకై తల్లిల ఆరాటం
యుద్ధాలకు నిర్ణయితులు తల్లిలు
కాంతిని భంగపరచేది తండ్రులు
- 5 ప్రాణమిచ్చిన తర్వాత ప్రాణమంటే తెలుసు
యుద్ధమంటే విపరీతం, అమ్మకి తెలుసు
ఉన్నామూ పేరే ప్రతి తుపాకీ తూటా లక్షణం
అమ్మ చల్లని గర్భం, కుంకుమ నిండిన అమ్మ లలాటం

- 6 పేరిన తల్లిపప్పులు, కాచిన పంటలు
యుద్ధమంటే కాటకం, అమ్మకున్నది ఆ జ్ఞానం
తిండి పెట్టాల్సిన చేతితో మట్టి పొయ్యిదేను
ముద్దు పెట్టాల్సిన వాళ్ళని మట్టి చెయ్యలేదు
- 7 యుద్ధంలో ఓటమి పొందే పక్షం ఒకటే
మేఘాల్లా వర్షిస్తూ అమ్మ కళ్ళు రెండూ
ఏదో ఒక పక్షంలో పురుషుల విజయోత్సాహం
రెండుపక్కలా వీరమాతల కడుపుకోకం
- 8 సరిహద్దున తత్తునైవాన్ని అడ్డగిస్తూ
కాచిన అమ్మ సుదుటి కుంకుమ తిలకం
మలిపొద్దున గుండెదైర్యం తెచ్చుకుంటూ
తన కొడుకుని వంపించి వీరమాత రణరంగం
- 9 స్వదేశంలో పరాయి సైన్యం
సమాజంలో కిరాయి మాకల సైన్య విహారం
దైన్యం చోయి, అమ్మ వదనంలో దైర్యం
రాజపుత్రిక దూకింది పైనుంది, కింద అగ్నిగుండం
- 10 వైభవంగా రాజునంతో వెలిగిన తల్లి,
అకాలంగా నూరేడ్చు నిండిన తల్లి
కుంకుమ మాకల దండయాత్రలో
దూకి చితిలో చేసింది అంతమయ్యాత.

చిత్రం శ్రీ నరేందర్

1. రోగాలపాలైన తన భర్తకి
సేవ చేసింది సహధర్మచారిణిలా
బుద్ధుతరెగి, గద్దెనధిరోహించి
ప్రెన్యొన్న నడిపింది మహారాజిలా
12. దుద్రష్టులా మగధీరులను ఓడిం
తానె సింహాసనం సాధించి
రాజ్యాన్ని పాలించి చరిత్రలో
నిలిచింది అమ్మ అదర్శమాత
13. గుళ్ళు శోవురాలు కట్టించి
రాజు శాసనాలు చెక్కిండి
యుద్ధ రంగాన కదను తొక్కింది
అమ్మ అహల్యబాయి రాజ్యాలు పాలించి
14. యుద్ధంలో వెన్నుచూపి
ఇంటికొచ్చిన భర్త సుధ సేక్కున్నాను
వ్యంగస్థాలతో రణభూమికి తరిమింది
వీరమాత అమె చానమాంబ
15. కత్తిసాములతో పాటు
అమ్మ విలువిద్య నేర్చింది
కొట బురుజులా నిర్మించి
ప్రెన్యానికి ధైర్యం నూరిపోసింది

16. అండ్ల పాలకులను ఎదిరించి నిలిచింది
 భరతమాతకి ముద్దుబిడ్డ వీరమాత
 స్వాతంత్ర్య పోరులో సమిధగా మారినా
 భావితరాలకు అదృష్టమై రూప్యబక్ష్మిగా నిలిచింది

17. రాణి చెన్నమ్మగా ఆమ్మ
 చంద్రానిప్పులు చెరిగింది
 తలవంచని తల్లి పోరాడుతూ
 తాను మనకోసం నేలకొరిగింది

18. బాలచంద్రునికి ఆమ్మ
 వీరతిలకం దిద్దింది
 కొడుకు వీరమరణం పొందితే
 తాను వీరమాతగా మారింది

13. అమ్మ - సైన్య

1. జననానికి కావలసిన క్రోమాజోములు
 రెండూ అమ్మలోనే ఉన్నాయట!
 నాన్న లేకుండానే అమ్మ కనగలదట పాపలను
 ఇక పురుషులు తారా మరీ జోగులు!

2. అండం దానం చేసే మహిళకు
 గర్భం భారణ చేసే మగువకు
 పెట్టినా భాషలో దొరికిన ఏదో పేరు
 మానవజాతికి అమ్మే తియ్యటి పేరు

3. అమ్మ కడుపులోకి తొంగిమాస్తూ
 చెబుతుందట మషీను, లోన కొడుకో కూతురో
 కూతురి విలువ తెలియని తండ్రులున్న సమాజం
 ఇలాంటి మషీనులను వాడవద్దన్నది ప్రభుత్వం

14. అమ్మకి దేవుడి సలహా

1 నేనే వుదతాను నీ కడుపులో నీ బిడ్డగా
వాడు నాలా అవుతాడు నీ చల్లని కడుపులో
నా పేరు పెడతావు నచ్చి నీకు
అల్లాగే పిలుపు నీకు శుభము గాను

2 చక్కెర ఎక్కువగా కలిపితే
మెరాయి వెగటయినట్లు
గారాలం అతిగా దేస్తే అమ్మా!
రిగ్గి, ని కొడుకు దారి తప్పేను!

3 శ్మశ్రి మించిన శుకూపాలు
విషమించే వోలాహలం, అహలకు పాపాదం
అగంతకులతో, అపరిచితులతో
పరిమితమయిన అవాలులే మేలు

4 మొక్కగానే ఉండగా నీటిలో నీటిని కలిపి త్రాగిండు
ఎసిపాపలకి తిండిలో మంచిన కలిపి తినిపించు
నీ కొడుకు పుట్టాడు అన్నాడు ఎల్లరికీ చల్లదే రాదు
నీ బిడ్డ మేలుపై పెర్చించి నింపేను ఇగమలతా వర్షదనం

5 ౭౭ రేలు అకలికి అప్పుల ఎట్టే రేలు
మరొక రేలు తప్పులకి వాడిని శిక్షించే రేలు
అకలికి నువ్వు అప్పుపూర్ణ, రుండునకి అదికర్ణి
నీ అంటికి కారు అమ్మా నువ్వు లోకానికి మాలు

6 ముక్కుపచ్చలారని బిడ్డకు ఎందుకు పెళ్ళి చేస్తావు
చక్కదనాల చుక్కని సంసారకూపంలో తోస్తావు
ఇది అధునికయుగం! అడమిల్లకు చదువు ముఖ్యం
అమ్మా! పెళ్ళికంటే ముఖ్యం బిడ్డ జీవితం

7 పొగడకు నీ కొడుకుని పలుపురి ఎదుట
తెగడకు నీ బిడ్డను నలుగురి ముందు
పొగడ్తలు అగడ్తలు, వాడు జారిపడతాడు
తిట్లు ములుకులు, బిడ్డ గాయపడుతుంది

8 ఉండవచ్చు బ్రతుకు తీరుపై కారణ చూపులు
పడవచ్చు కర్మ బాటపై గతజన్మల నీడలు
చేరవచ్చు నీ బిడ్డకు నీ వుద్యాం, నీ పూజలు
కానీ అమ్మా పెంపకం కొద్దీ బిడ్డల జీవితాలు

9 పిల్లలకి అతిగా పంచే ప్రేమల్లో కొంత తగ్గించి
అమ్మలు తమ చుట్టూ పంచుకుంటే బాగు
కోడల్నూ, అత్తమ్మలూ, అడపడుచులు
అమ్మలందరి మధ్య సఖ్యత లోకానికి మేలు

10 అమ్మా! ఆకలి తెలిసిన శుమభారం నీది
ఏదైనా బిడ్డకు వద్దంటే ఆధికారం నీది
తిండి కానీ, తిట్లుకానీ, ఏదైనా నుండితే
కానీ అమ్మా! కెండింటిలో ఒక్కసారి ఒక్కటే వద్దించు

11. ఈ పాదములకు అర్థములు ఇట్లు కాదు
 ఈ పాదములకు ప్రతిపదమునకు
 అర్థములు రాచిరగివు పొందుటతో కాక
 అర్థములే వాటికి యుద్ధి అర్థములు అర్థములు

12. ఈ పాదములకు అర్థములు ఇట్లు కాదు
 వాటికి అర్థములు నిలుపు తల్లి ముందుగా
 ఈ పాదములకు అర్థములు నిలుపు తల్లి ముందుగా
 ముందుగా ముందుగా నిలుపు తల్లి ముందుగా

15. అమ్మ - పర్యావరణం

1. యుద్ధాలలో తత్తువులనీ, శాంతి సమయాల్లో వృక్షాలనీ
 ఎప్పుడూ ఏదో ఒకటి సరికే ప్రయత్నంలో పురుషులు
 నరకానికి పోకుండ్రి. చిట్లను సరుకకకదని తమ బిడ్డలను
 పొదివి పట్టినట్లుగా చిప్పోలో చెట్లను వాటినుకున్న అమ్మలు
2. తన బాటలో తాను పరవళ్ళు త్రొక్కుతూ సాగిపోయే తల్లి
 నర్మదపై అత్యాశతో అనకట్టలు కట్టే ఆసాములు
 వృక్షాలతో బాటు సీటిలో నెలలు కునిగిన గిరిజన గిరిజాసోం
 అమ్మ మనస్సు అమ్మకే తెలుసు, నర్మదమాత మనస్సు మేధకే తెలుసు
3. రహదారికి రెండువైపులా నాటి మొక్కలు
 తన బిడ్డల మాదిరిగా పెంచే తల్లికి వందనం
 భవిష్యత్తులో బాటసారుల నీడ కోసం,
 అపారహరం పరిశ్రమించే తల్లి సమాజం కోసం
4. పచ్చని చెట్లను కూల్చేస్తాడు పురుషుడు. కానుల కొరకు
 ఎండిన కట్టలు ఏరుతునే అమ్మలు వారికది వంటచెరిపు
 ధిమానికి వానోహస్తై, అదివిని ఎదారి చేసే మహారా
 ప్రకృతిలో మునుకమై, చిట్లను వానోహస్తై ఎ.ఎ.ఎ. అమ్మలు

16. అమృత - ఉద్యమం

1. నానగి శక్తి స్వరూపంగా భావించి
నానగి శక్తి స్వరూపంగా భావించి
నైతన్య గోదారిలా ప్రవహించి మాయమ్మ
ఒక ఉద్యమం చేసింది రుద్దగా మా మమ్మ
2. ఎదురు ప్రయత్నం శక్తి
భగవంతుని ఎదురెక్కు తిరిగి
నిత్యమైతన్యం చేసింది మాయమ్మ
కొన్ని గోదారి మధ్య ముగ్ధించి మాయమ్మ
3. తిరుగులేనిది ని పరమేశ్వర శక్తి
వీరిని పోలేటి శక్తి
శక్తిమయం పోలేటి శక్తి
తాను ఉద్ధరు చేసింది మాయమ్మ
4. నైతన్య సర్వార్థం
ఎదురు తిరిగింది మాయమ్మ
రాజాని మూలం ఆధారం
రాజులు పోసింది, మిరియాలు నూరింది
5. తన భర్త పేరున్న సంఘసంస్కార
రాజ్యలక్ష్మమ్మ అహంకారం తీసింది
కానీ పోసిందిను కు బొట్టుపెట్టింది మాత
" నానగి శక్తి స్వరూపంగా భావించి మాయమ్మ

6. మహిళా సభలు స్థాపించి
పనితలకు విద్యార్థులు చెప్పించి
తమ బ్రతుకులు తాము బ్రతికేట్లు చేసింది మాయమ్మ
ప్రజాతానే ఉద్ధరించింది రుద్దగా మాయమ్మ
7. సంస్కారాలనే తాగితం మనిషి చైతన్యం
ఉదయారూఢి పంథా మాయమ్మ
తాను ముందుగా నడిచింది జ్యోతిబాయమ్మ
ప్రగతి పథంలో ప్రజలను నడిపింది
8. పరదాలు తెలుసు, ప్రతిఘటనలు తెలుసు
ప్రజాశక్తిలోని పక్షపాతాలు తెలుసు,
అమ్మది విహంగవీక్షణం, అమె ఒక చైతన్య సముద్రం.
అమ్మ ఒక ఉద్యమం, మాయమ్మ నిశ్చల విప్లవం

చిత్రం శ్రీ మోహన్

17. భరతమూర్తి

1 ఆమె శిరంలో సహస్రారంలో హిమాలయ ఋషిపుంగవ కమలదళం
పైన శివకైలాసవిలాసం, సుందరరాశ్మీల విభారవిందం,
కుంకుమాంకిత లలాటం, సనాతన యాత్రా వాసుభుజంపు
ధవళ కేశ సమూహం, కంఠాన శీతల మేఘ మౌక్తికం.

యమునాజల హారం, ఆనందభారతీ నమామ్యహం

2 హృదయం హస్తినాపురం, అరవళి శ్రేణి దివ్య అలంకారం
మాతకు వింద్యాచల శ్రీశీ సుగృహ సాగరం
వర్షదా సదీ ఆధ్యాత్మిక ప్రవాహం,
దక్షిణాంగం గోదావరీ ధారగమనం, గిరి, జల విహారిణీ,

మాతా సౌందర్య భారతీ నమామ్యహం

3 కృష్ణవేణి కావేరీ సుశోభితం, పెరియార్దులో పాదాభిషేకం
విడిచిపెస అమ్మ వద మంజూలు అరేబియా సాగరంలో లక్ష్మద్వీప సమూహం
అమ్మ సిగ నుండి చాలిన మల్లెలు అండమాను ద్వీపాలు
హిందూ మహాసాగర కెరటాల ముత్యాలు పాదపూజలు చేయగా,

వికాం భారతీ నమామ్యహం

4 రవి తొలికిరణం తాకిన అరుణాచల ప్రదేశం
సప్త సోదరములు తేయాకుల తోటలో పరచశించి.
కామాఖ్యామాతకు ప్రణమిల్లి బ్రహ్మపుత్రలో స్నానమాచరించి
దక్షిణేశ్వర కాళికామాత చరణాలను ఆ శిరణం తాకిగా

ఉదయ భారతీమాతకు నమామ్యహం

5 గయలో వెష్టభువి నేవించి, వారణాసిపరికి అభిషేకమొనరించి.
గుంగా సంగమంలో పునీతమైన రవికిరణం
హరిద్వారంలో బిదర్కానాథునికి వందనం సమర్పించి
వజ్రేత సిక్కుగురుద్వారం. ధార్ ఎడారులను రాటగా
వికాం భారతీ నమామ్యహం

6 యుగ్మేద శ్రవణంలో పరతత్వం దర్శిస్తూ
సామగానంతో దేవతల నృత్యం తిలకిస్తూ
పశుచ్ఛేదాలతో విలసిల్లే ఋషిపీఠం ఉపసంహరి
సాతగ నిలిసిన పుణ్యభూమి, గీతాబోధ జ్ఞేత్రమా
ప్రజ్ఞాన భారతీ నమామ్యహం

7 నవధ్యానాలను పండించే కుచేలురూ
ధ్యానాలనమ్మే రణారీ కుచేరులూ నీ కుమారులే
మరలను సేవిస్తూ మసలారిన కార్మికులూ,
ధరలను కాసుంచే వ్యాపారులూ నీ కుమారులే,
తల్లి భారతీ! ఎందుకీ వ్యత్యాసం!

8 పైదానాల్లో బీటలువారిన బ్రతుకులూ ఏదో హరికులూ
అరణ్యాల్లో మోడువారిన ఆశలుతో నిర్భాగయుల్లిన గిరిజనులూ
సగదాల్లో కాలుష్యం వాల్లిన శరీరాంతో పురజనులూ
సిరిగల తల్లివి వీరందరూ నీ కుమారులే,
తల్లి భారతీ ఏమిటి విచిత్రం!

A black and white line drawing of a Hindu deity, likely Lord Venkateswara, standing and holding a flag. The deity is adorned with a tall crown and jewelry. A lion is visible at the bottom left.

9 యువసురు కెదురుగ నిలిచిన యువోత్తమునీ
 మోగలుల రావరికం కప్పచి వీరప్రతాపానీ
 పైందవ రాజ్య సుస్థాపన చేసిన వీరశివాజీనీ
 సప్తజయిన మోకు నీ వీరలకు మహాకృపాః ప్రసాదించు
 తల్లి భారతీ

ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಾರದಿಂದ ಸಹಾಯ ಮಾಡಬೇಕು.

- అనుష్టంబు శ్లోకములు నాలుగు క్రిందికి వ్రాయవలెను. 1. వందనము

6 కమలా మూసి ర్యాసెంకునా,
అమ్మ పుట్టిన నెరురూని మెలకువ
కమలా తెలుగు చూచి తరింకునా,
ఇంకె బిడ్డను మెలకువరాని నెరురూ.

సిరికి వ్రాసిన అమ్మ హరిజన
క్షమనై యారించు, కరుణా కిరణము
జ్ఞానం సమముగల్గించు, అమ్మ పేదమరలు
మోక్షముగల్గించు. అమ్మ అవంతువయ.

8. కామరూపి కాపురం చేయు తల్లి కామరూపి
కాపురం వారి కాపురం. మూల కామరూపి
వెలక చేరుకొనుట అనన్త కుమార నాం
చేయగా కామ రూపి, కుమరార్థి నామైవే అనునట్లును

9. చదువు పూర్తయిన మహిళలకు
పాఠశాలలలో ఉపాధ్యక్షులుగా పని
చేయించి వారికి పాఠశాలలలో ఉపాధ్యక్షులుగా పని
చేయించి వారికి పాఠశాలలలో ఉపాధ్యక్షులుగా పని

16. పాపములు మోసిన వారిని మోసిన వారిని
మోసిన వారిని మోసిన వారిని మోసిన వారిని
మోసిన వారిని మోసిన వారిని మోసిన వారిని
మోసిన వారిని మోసిన వారిని మోసిన వారిని

11. మనాల్ని మమకారో మునోదో మనస్సు నాది
రాక్షాసుడి దయతో లభించిన తమస్సు నాది
కామాల్ని కరుణతో కదిలేది కలమనా నాది
కాశ్యాయని పాదాలను స్పృశించిన కావ్యము నాది

12. కష్టాలు కమల కాంతి కిరణాలు సోకి
నా మనస్సు కొలచున
ఎరిగిన కమలాలు నా కపిటలు
కమలాలున్నప్పుడు కమలలో చువకు

13. మేఘాల మధ్య మురిసేది పెద్దకల్లతన వీవు
 మేఘం లోన వెలిగేది కాంతి నీవు
 కృష్ణాని లోని అద్భుత శక్తి నీవు
 మేఘం లోని సత్త్వ సారమీవు

14 శర్దూల తొని భాసిండు భావనీవు
 ప్రళయాల వాడు ప్రవహించు ధార నీవు
 రవిబింబ కేంద్రుడు విరునిల్లు సాక్షి నీవు
 మజ్జుగాని హరించు మూర నీవు

15 బతుక్కోని చుట్టూరి అష్టహస్త
క్రోధాగ్నిని వెన్నెల్లా చుట్టి తల్లి
బాహుగ్నిని హిమవంతుని రాహుని
అగ్నిబుద్ధి అంగులిని కత్తి అమ్మ

۱- در این روز که در روز شنبه است
 ۲- در این روز که در روز شنبه است
 ۳- در این روز که در روز شنبه است
 ۴- در این روز که در روز شنبه است

۵- در این روز که در روز شنبه است
 ۶- در این روز که در روز شنبه است
 ۷- در این روز که در روز شنبه است
 ۸- در این روز که در روز شنبه است

۹- در این روز که در روز شنبه است
 ۱۰- در این روز که در روز شنبه است
 ۱۱- در این روز که در روز شنبه است
 ۱۲- در این روز که در روز شنبه است

۱۳- در این روز که در روز شنبه است
 ۱۴- در این روز که در روز شنبه است
 ۱۵- در این روز که در روز شنبه است
 ۱۶- در این روز که در روز شنبه است

۱۷- در این روز که در روز شنبه است
 ۱۸- در این روز که در روز شنبه است
 ۱۹- در این روز که در روز شنبه است
 ۲۰- در این روز که در روز شنبه است

1. మేమో మేము. మేమిక్క పేరు
 మేమేమో. మేమేమో మేమే
 మేమోమో మేమో. మేమో మేమో
 ఈ మేమోమో మేమోమో ఈ మేమోమో మేమోమో

2. మేమో మేమో మేమో మేమో
 మేమో మేమోమో మేమో మేమో
 మేమోమో మేమోమో మేమో మేమో
 ఈ మేమోమో మేమోమో ఈ మేమోమో మేమోమో

3. మేమో మేమో మేమోమో మేమోమో మేమోమో
 మేమో మేమోమో మేమోమో మేమో
 మేమో మేమోమో మేమోమో ఈ మేమోమో
 ఈ మేమోమో మేమోమో ఈ మేమోమో మేమోమో

భూమాత

ఈ కవిత్వము నీమేమో మేమోమో ఈ మేమోమో
 ఈ మేమోమో ఈ మేమోమో ఈ మేమోమో ఈ మేమోమో
 ఈ మేమోమో ఈ మేమోమో ఈ మేమోమో ఈ మేమోమో
 ఈ మేమోమో ఈ మేమోమో ఈ మేమోమో ఈ మేమోమో

గోమాత

1. పల్లవీర కవిత్వము మేమోమోమో
 మేమోమోమో మేమోమోమో మేమోమోమో
 ఈ మేమోమోమో మేమోమోమో మేమోమోమో
 మేమోమోమో మేమోమోమో మేమోమోమో

మేరీమాత

1. మేమోమోమో. మేమోమోమో. మేమోమోమో
 మేమోమోమో మేమోమోమో మేమోమోమో
 మేమోమోమో మేమోమోమో మేమోమోమో
 ఈ మేమోమోమో ఈ మేమోమోమో ఈ మేమోమోమో

19. అమ్మ - దివ్యత్వం

1. అమ్మతం తోడమిట్టిన అమ్మ
అమ్మతత్వం తెలుసుకున్న తనయులు
అమ్మ రూపం గుండెలో నిలుపుకున్న నేరులు
అమ్మ చరితరజం తలపై ధరిస్తే ధన్యులు
2. లోకటికి దేవుడిని కట్టగలిగేది అమ్మ ఒక్కటే
దేవుడికి ఎంగిలి పెట్టగలిగేది ఆమె ఒక్కటే
సూర్యుడిని తన అజ్ఞతో అర్థగలిగేది అమ్మ ఒక్కటే
భూతలం స్వర్గంలా మార్చగలిగేది ఆమె ఒక్కటే
3. అమ్మ పూజలు చేస్తే జలంధరుడికే అపజయం లేదు
ఆమె నోములు నోస్తే సామాన్యుడికి ఏ జయం రాదు?
అమ్మ ప్రశ్నలు చేస్తే ఏ ఇంట ధనం విండదు?
ఆమె సంకల్పిస్తే ఏ జగతిప శాంతి పండదు?
4. ఉదయ సంద్యలో బక్తయోగం
అనువిత్తం కర్తవ్యంలో కర్మయోగం
రామాయణ పారాయణం చేస్తూ జ్ఞానయోగం
అమ్మ పూజ్యవతి, సదా దైవంకో ఆమె యోగం
5. మంత్ర బుద్ధులు ధివాలు
ముమతకు నిబద్ధులు అమ్మలు
భక్తుల గానానికి కరిగే వేల్పులు
బిడ్డల రాగానికి కరిగే అమ్మలు

దిశం శ్రీ నివాస

20. నీకోసం అమ్మ

1. తిరుణాలా కలిగిన అమ్మ
అమ్మలా సహజంగా పాత్రికం
గృహిణిలా అవసరంగా రాజసం
దుర్బుధులను తొలగిస్తూ తామసం
2. గునుకు, తంగేడి మొదలైన పువ్వులను
చెరువుల్లో గలిపితే నీరు పరిశుద్ధమవుతుంది
బాంబు ముద్దను అద్ది తన ముగళసూత్రాలకు
మొక్కుకుంటే అమ్మ నాన్న ఆయుష్షు పెరుగుతుంది
3. మట్టితుండలో పొలన్నం పొంగింది
అమ్మ తన భక్తిని అందులో రంగరింది
పోతురాజుల నర్తనం వదులు మైసమ్మ తల్లికి
తీసెటటుతుంది నైవేద్యంగ బోనాలు
4. ముగ్గురమ్మలు తంసి పతిస్తే
శ్రీ లలితా నామ సహస్రం
స్థిరంగా జగతిలో శాంతి
అనుభవం శ్రీమాత కరుణారస ప్రవాహం
5. అమ్మ చదవడంలో ముహూర్తం
అన్న శ్రీశ్రీ జ్ఞానందమయి
అమ్మ ఆలింగనంలో మౌనశ్వాంతి
అమ్మ శ్రీశ్రీ అమ్మతానందమయి

1. రోజంతా శమిస్తూ ఆ ప్రతిఫలం
రేయంతా శయిస్తూ తన స్వప్నం
చీకాకున దాచేస్తూ తన సంకోచం
అమ్మ అలా ధారపోస్తూంది నీకు తన జీవితం
2. అమ్మలా నీకై ఎవరు దుఃఖించగలరు!
అమెలా నీ తప్పులు ఎవరు క్షమించగలరు!
అంతలా నీ అర్థం ఎవరు భరించగలరు!
దేవుడు కాక అమె కూడం ఎవరు ధరించగలరు!
3. నీ కోసమే తింటూ అమ్మ
నీకో రూపునిచ్చిన రోజులున్నాయి
నీ కోసమే పన్నులుంటూ తాను
నీకో జన్మనిచ్చిన రోజులున్నాయి
4. నీ కోసమే నిదురపోతూ అమ్మ
నీకై కలలు కన్న రాత్రులున్నాయి
నీ కోసమే నిదురమాని తాను
నీకో వేటినిచ్చిన పగళ్ళున్నాయి
5. నీకై శ్రమించిన తన ఒంటినిందా పగుళ్ళున్నాయి
తన చిర్మవ్వులోనే నీ అశుల బిళ్ళున్నాయి
దుమరకు మారుపేరైన అమె నివసించని ఇళ్ళు ఇళ్ళు కావు
కరుణ తానె రూపుదాల్చిన అమ్మ పాఠం చెప్పని బళ్ళు బళ్ళు కావు

6. నీకై శ్రమించి, శ్రమించి క్రమక్రమంగా
వదలంతా వదలిపోయి అమ్మ
నీకై కృశించి, కృశించి క్రమక్రమంగా
ఎముకలన్నీ కరిగి-కరిగి అమ్మ

7. అమ్మకి తన అలుపెరుగనిచ్చేదెవరు?
అమ్మ అలసట తీరనిచ్చేదెవరు?
నిండుపళ్ళ వృక్షంపై రాయి వేయనిదెవరు?
ఏ కొమ్మకైవా గాయమైతే దాన్ని మాప్చేదెవరు?

8. నిత్యం అమ్మ పెట్టే వేయి ఎవరినీ అశింధుడు
వడ్డిస్తూ-వడ్డిస్తూ ఒక్కోసారి అమెకేమీ మిగలదు
అన్నపూర్ణరాంటి అమ్మకే సమతుల్య అవోర లోపం
ఫలాలనిచ్చే వృక్షానికి నీరుపోయని లోకం!

9. ఇంత సేవ చేసే సభ్యులెవరు కుటుంబంలో
ఇన్ని పనులు చేసే వ్యక్తి ఎవరు సమాజంలో
అమ్మ కంటే కష్టజీవి ఇంకెవరు ప్రపంచంలో
అమె కంటే ప్రేమమూర్తి ఎవరు అనంత విశ్వంలో

10. కొలువగలరేమో మానవ సంబంధాలు
పోసి రాసులుగా బంగారు కాసులు
అమ్మ పాలకే వెలలేదు భువిలోన
అమెకో బంధానికి మమకలే కోటివేల వరహాలు

11. నీ రోగం తనకిమ్మని ప్రార్థిస్తూ
తన రోగం నీకిమ్మని వేడుకుంటూ
నీ భవిష్యత్తు తాను కలలు కనే అమ్మ
కళ్ళారా నిను చూస్తూ బ్రతికేసే అమ్మ

12. నశిస్తూన్న మానవ మమతానుబంధాలు
మళ్ళీ నిలపాలంటే కావాలి అమ్మ శ్వాస
కృశిస్తూన్న వైతిక విలువలన్నీ
మళ్ళీ కాపాడాలంటే అమ్మ చివరి ఆశ

13. తన దక్కుం భారపోసి జున్నుగి నీకో అన్న
తన స్వేచ్ఛని త్యజించి నిలుపుతుంది కాపురం
తన స్వప్నం కరిగించి పోవపోస్తుంది నీ భవితవ్యం
తన సర్వం ధారపోసి తిప్పుతుంది భూగోళం

14. కరుణ నిండిన నిలువెత్తు రూపం
కళ్ళముందు కదులుతుంటే మనకి కన్నీళ్ళెందుకు!
అడగకుండా వరాలిచ్చే మాతృత్వం
మన ఇంట్లో వుంటే మనకి వేరే దేవుళ్ళెందుకు!

15. నీ కలలు సగం పండేసరికి
అమె కేకలు పూర్తిగా పండిపోతాయి
నీ మనసు అమెపట్ల ప్రేమతో నిండేసరికి
అమెకు ఎళ్ళు నిండిపోతాయి

6. కొంత దబ్బు దాచిపెట్టి అమ్మకోసం నీ లెక్కలో
ఖర్చుపెట్టు కేవలం ఆమెకోసం
కొంత ప్రేమ దాచిపెట్టి ఆమెకోసం నీ గుండెలో
ప్రదర్శించు కేవలం ఆమె సమక్షంలో

7. అమ్మ కోర్కె మేరకు సత్ప్రవర్తన
అమ్మ అజ్ఞాననువరించి జ్ఞాన సముపార్జన
చేయవోయీ యువకుడా ఆమెకు మోదంగా
ఉంటుంది నీ భవిత ఇక దివ్యంగా

చిత్రం : శ్రీమతి జె సునీత

8. నువ్వు తాటి చెట్టుంత ఎదిగినా బాబుడా,
నీకు తల్లి భరణి, నీ వేళ్ళు భూమిలోనే
నీవు పొంగి ఏటిలా ప్రవహించినా బాలికా,
నీళ్ళు పారేది భూమిపైనే, మీ బ్రతుకులు అమ్మతోటే

9. అమ్మ నామం తలచుకో
నీ మనస్సులో భక్తితో నిరంతరం
అమ్మ రూపం నిజపుకో
నీ గుండెలో పదిలంగా ఆ జీవన పర్యంతం

10. అమ్మకి జై' అనే సునాదంతో దిక్కులన్నీ పక్కటిల్లాలి
'అమ్మలు వర్ధిల్లాలి' అనే సునాదంతో అందరూ ఒక్కటవ్వాలి
అమ్మకి వుట్టిన పిల్లలందరిదీ ఒకే మతం; పనితనం,
సరిపాధ్యులు చేరిపేసి బ్రతికితే మానవసమాజం, అమ్మకి ప్రమోదం

అమ్మ

అమ్మ తెలుగు

కవితలకావం

కె.వెంకటరామకృష్ణ

కె.వెంకటరామకృష్ణ

ప్రపంచంలోని పది సంపదనం

కొనెకొనె మోస్తే

అమ్మయి బదులైవడే...

అమ్మయి వేలైవడే లేదు!

అర్చనతో బదులెక్కడే...

స్వీదనా మోతం చేత మనస్సుని వేరం వేసేవడే...

అంతటి అమ్మతయ్యకయ్యెన మోసం... అమ్మ!

అమ్మని ఎప్పుడూ పట్టుకున్నా తోయినానే

చప్పిస్తేవడే...

అమ్మనే అనవరతం పట్టుకుంటూ వున్నానంటే...

ఓం పట్టుకుంటే... అక్కయిలా క్షయం పుట్టినా

ఇదేనో ఇలా కలితం దాపంతో...

కొడుకులమీద కోమ కోమంతో

కొడుకులం చప్పిస్తే...

కొడుకుల్ని పూజే కొట్టాలోమో అమ్మ సాక్షాత్తుంటే...

ప్రపల్లి శ్రీ చక్కయినామో...

ప్రత్యక్షా 'సౌందర్యలలిత'గానూ మార్తెపిందే

మంచుపరపు 'అమ్మలగుడ్డ అమ్మ'

అశోభులందేస్తుంటే

కవికెళ్ళ భరణి

